

ALBINA PINDULUI

LITERE, ȘTIINTE ȘI ARTE

REDACTOR RESPUNDETOR : GRIGORIE HARALAMB GRANDEA

22 OCT 1868

S U M A R

Cronică : Cântecele Macedoniei. — Teatrul român. — Teatrul italian. — Actorul St. Velescu. — Impositul asupra doctelor. — Manuscrisele P. S. Șole P. Episcop Melhisedec. — Pericolul d'a purta damele pâr străin.

Cugetări de Goethe.

Mihnea și Boeri, — *Mihnea după bătaia din Ardeal*, — balade istorice de D. Bolintineanu.

Căpitan Nica, — *Cântec de Amor*, — poezii culese în Macedonia de D-nu Caragianni.

Conrad : Egiptul, Teba, poemă de D. Bolintineanu.

Țepeș și călugări, baladă istorică de D. Bolintineanu.

Poesia populară de Al. Russo.

Ștefan Vodă și Voichița, baladă istorică de D. Bolintineanu.

Despre Amicie, studiu de I. Lapedatu.

Copilul din casă, baladă istorică de D. Bolintineanu.

Despre Hiatu, studiu de Vucici.

Tîmna, — *Bun drum*, — poezii de T. Șerbănescu.

Alăptarea maternă, studiu de Doctorul Drăgescu.

România, poezie de Miron Pompiliu.

Metamorfosa și unitatea forțelor (după L. Perard) de St. Râmnicănu.

ALBINA PINDULUI

LITERE, ȘTIINȚE ȘI ARTE.

REDACTOR: GRIGORIE HARALAMB GRANDEA.

Ese la 1 și 15 în fie-care lună. — Abonamentul pe un an 20 lei noi pentru capitală, 22 lei noi pentru județe, 9 franci pentru România lăunțită. — Pentru administrație și redacție să se adrese în Bucuresci, strada Pompierilor, No. 5. — Scrisorile nefrancate nu se primesc. — Articuli cari nu sunt ai redactorului, se vor publica când vor fi aprobați de comitetul acestei gazete.

Cânteculele Macedoniei. — Teatrul român. — Teatrul italian. — Impositul asupra doicelor. — Manuscrisele P. S. Sele P. Episcop Melchisedec. — Periculul d'a purta damele pâr străin.

Bucuresci, 15 Octombriu, 1868.

* În Occident, cam de trei-deci ani, cercurile luminate acord cea mai mare importanță culegerilor de cântece ale fie-cărui popor. Cugetarea criticilor profunzi a găsit o mină nouă de esplotat într'această sferă. Romanele Spaniei, Antologia arabă, cântecele populare din Italia, Grecia, Serbia, Ungaria, Polonia, Germania, Scandinavia, au interesat nu numai pe critici, dar și pe istorici, poeți, filosofi și politicieni.

Istoricul a găsit în ele tradiții cu cari s'a servit a umplea multe lacune din istorie; poetul a găsit imagine și culori cu cari a înfățișat poezia; filosoful a găsit lanțul de simpatie, afinitate și solidaritate care face din toate popoarele aceeași familie universală; politicul a aflat cheia spiritului fie-cărui popor, aspirațiile, durerile și cauza acelor fremătări seculare.

Români au început a fi cunoscuți în Occident numai de la apariția acelor balade și doine, adeverate flori ale Daciei romane. Numai prin ele popoarele civilizate de viață latină au recunoscut pe frați lor aruncați ca o insulă în oceanul Slavismului. Numai prin ele ne-au înțeles durerile și aspirațiile noastre. Numai prin ele am câștigat simpatia Francei, Italiei și Angliei cari 'și-au versat sângele pentru rescumperarea drepturilor noastre.

Ceea ce noi am făcut cu frați noștri din Occident, traducând baladele și doinele noastre în limbele lor pentru ca să ne cunoscă dorul, — astăzi o fac și Români dela Pind cu noi, trimetându-ne câte-va din florile geniului lor, pentru ca să le cunoscăm dorul și afinitatea de sânge care ne legă cu deși.

S'au scris atâtea despre acești frați buni, des-

lipiți de sinul nostru! Însă nimic nu ne va face să înțelegem mai bine dorul și aspirațiile lor ca cântecele din cari astăzi avem un buchiet 'naintea noastră. Să ascultăm cu atenție accentele mușei populare din Pind. Ele ne vor spune ce sunt, ce iubesc, ce vor acei frați. Din cântecele lor le vom afla caracterul, aplicările și aspirațiile.

Domnul Caragiani, profesor de Literatura Elenă la Universitatea din Iași, călătorind prin văile Pindului, a cules din gura păstorilor câte-va cântece. Priu indemnul dat mai multor români de acolo, sperăm că în curând vom avea o colecție mai întinsă de aceste opere ale geniului popular. Vom publica în fie-care număr câte două sau trei din ele.

Lăsăm Domnului Caragiani, care este competent, sarcina d'a le studia din punctul de vedere filologic și național. Noi vom aminti numai meritul lor literar. Am rețut în ele formusețe, simțiment, un respect pentru Estetica naturală, lucruri cari nu le aflăm în versurile ce resun în gura românilor de aci.

Aflăm imagine în adevăr sublime. Un păstor a cădut, rănit de moarte, într'o luptă cu turci. Paserile carnivore vor să-l sfășie. El se rîgă de aceste paseri cumplită ca să-l lase capul, inima și mâna dreaptă: capul ca să cugete, inima ca să simță și mâna dreaptă ca să scrie iubitele seale o scrisoare de dor! Nu aflați aci o imagină demnă de Omer!

Un cleft, după ce a dăcut m'î mult de două-deci ani în temnițele Bisanțului, se întorce în văile stremoșilor lui. Ajunge la o monastire și întreabă p'o călugăriță despre mama lui. « Eă sînt! » răspunde bătrîna. « Dar soția mea? » mai întreabă el. « Este și ea călugăriță în monastirea vecină! » îi răspunde bătrîna mamă. Ce simțiment!

Una din poesiele ce publicăm mai la vale, este un cântec de amor.

« Amândoi să ne luăm, amândoi să ne voim, amândoi o inimă să avem. Dar mamelor noastre să nu spunem căci ele știu multe vrăji : pot să scuture totă frunza din munte, să surpe tineri când trec puntea. Să fugim departe de această lume, ca și numele să ni'l uite. Să alegem o vale cu ape curate sau păduri de om nestrebătute, de unde florile nu sunt adunate, și acolo o colibă să ne facem, și acolo singuri viața să ne trecem și de nimic să nu ne amințăm. Iar când o fi să perim, când o fi să murim, amândoi, dragă, ș'atuncea să fim ! »

Cea-l-altă poezie este o plângere asupra unui Nica, păstor care a căzut într-o luptă cu turcii. Aflăm într-acastă idilă trăsuri demne de Teocrit, trăsuri cari ne amint *plângerea Venerii asupra lui Adonia*; aflăm și o mare asemănare de situație și simțiment cu acel cap d'operă al idilei române, *Meoăra*.

Ce să șicem dar de geniu al celui popor care nasce asemenea cuetări ?

Și cum să scuțăm nepăsarea noastră pentru acești frați cari au atâtea drepturi la iubirea, stima și chiar recunoștința noastră ? *Ţic recunoștința*, și am cuvinte. Câți din barbați noștri celebri cu ale căror fapte, politici și eroice, opere literare, fapte mari și generose, ne fălim, nu sunt din acei români de la Pind pe cari, în unire cu Greci, îi numim *Coțo-Vlahi* ! Dar acești coțo-vlahi au o virtute, aceea d'a escela în *ori-ce și ori-unde*. Vedeți 'i aci, vedeți 'i în Grecia, Italia, Austria, și veți vedea că am dreptate !

* Teatrul român și a deschis porțile. Dela antea s'era am vețut cu bucurie că Comitetul și a depus tot zelul pentru a șterge discreditul fu care a cădut acest templu în care se mai serbă încă cultul Virtuții, Meritului și Geniului.

O singură observație vom face Comitetului.

Nu ar fi fost mai nemerit să se inaugure redeschiderea teatrului român cu o dramă sau o comedie română ? Crede ore că cu asemenea traducții se va implini scopul teatrului nostru, mai cu seamă când acest scop este : purificarea moravurilor, redeseptarea patriotismului, cultul formosului, cultura limbef ?

Este adevărat că, în privința limbef, nu avem nimic a imputa, traducătorului comedief *Testamentul lui Girodot*. Din contra, nu avem de cât a'l felicita și a ruga Comitetul ca limba să fie tot așa de îngrijită și în cele alte bucăți ce se vor juca.

Nemulțumirea ce ne-a cauzat inaugurarea teatrului cu o traducție, a fost compensată însă cu ovația ce s'a făcut memorief lui Cămpinenu. Pentru această faptă suntem recunoșcători Comitetului. Numerosul public care asista în cea

s'era, care a fost o adevărată serbare patriotică și a manifestat prin entuziasm totă recunoștința și iubirea ce are pentru numele lui Cămpinenu, acel care antea ora a ridicat un templu Muselor române.

Actori încă ne-au câștigat voturi favorabile, priu zelul ce au depus fie-care a se ridica la înălțimea roleur. Prin observațiile ce vom face în fie-care numer, credem că vom reuși a da celor mai juni, consiliu cari, fiind ascultate și urmate, îi vor corige de ore-cari defecte și desvolta în sfera artei. Pentru ca să nu fim acușați de presumpție, vom însuși fie-care observație cu câte un consiliu dat de maestri artei.

* Teatrul italian asemenea și a început cursul reprezentațiilor. Pe cât am putut înțelege din *Faust și Rigoletto*, Domnul Franchetti merită încrederea publicului. Dacă contractul Domniei sele va continua încă, sperăm că ne va recruta și corul care nu mai pôte fi tolerat.

* Vorbind de teatru, să amintim publicului și pe D. Stefan Velescu. Acest artist june și inteligent, nu a lăsat Scena română ; din contra 'i-a consacrat câți-va ani pentru studii speciale și seriose. Acum este elev al Conservatorului imperial din Paris.

D. Ubicini a avut gingășia d'a recomanda pe junele actor român, D-lui Regnier dela Comedia franceză, celebritate artistică și magistrală, care 'i-a priimit cu multă afecție și, după ce s'a convins că actorul nostru posedă un adevărat talent și o bună stofă pentru cultură, 'i-a oferit a'l face un curs special preparator pentru cariera profesională. Acum D. Velescu, sub conducerea D-lui Regnier, se prepară a debuta în cursul acestei ierne pe una din scenele Parisului. — Îi urmă din tot sufletul ca succesul să încunune acest nobil devotament pentru artă. — Un june care înțelege și probedă că nu ajunge să albă talent, ci trebeu și studii întinse și profunde, pentru a escela în sfera către care 'l trage vocația lui, un asemenea june merită stima și protecția concetățenilor sel.

* Publicăm mai la vale un studiu asupra *Alăptarei Materne*, de doctorul Drăgescu, unde învederă reul d'a alăpta copii cu doice.

Acest reu ia proporții din ce în ce mai mari. Pentru a'l combate, credem că ar fi bine și drept ca Comunele să 'l lovască cu imposite mari. O lege care ar persecuta cu energie acest reu, dar în acelag timp ar cruța pe mamele declarate de comitetele sanitare ca incapabile d'a alăpta copii, o asemenea lege, nu numai că ne-ar da cetățenii sănetoși, dar ar contribui și la împedicarea depravației care cresce într'un mod îngroșitor în soșietatea noastră. Să nu căutăm dacă o asemenea lege există și în alte state, să nu alergăm tot după modele ; să le fim o dată ba -

rem și noi modelul, când avem a scăpa soțietatea noastră de căderea fizică și morală!

Un imposibil anual de 500 lei noi pentru doică, ar fi tot atâta de neînsemnat ca un asiq de 5 banf pentru o vadră de rachiu.

* Dilele trecute avuă fericirea d'a face cunoscința P. S. Sele P. Melhisedec, Episcopul din Ismail. Me grăbesc a'l denunța publicului instruit că P. S. Sa posedă un adeverat tesaur pentru Literatura română.

De mai mulți ani s'a ocupat cu strângerea cântecelor, a orațiilor, a legendelor poporului Român, — și astă-qi posedă un tenc de manuscrise a căror valóre o pot înțelege numai cei instruiți.

În numerile viitoare vom începe a șpicui din această grădină a geniului poporal român.

* Iacă un fapt care trebuie să ingrigescă pe damele cari 'și incarc capul cu păr strein, cari nu sunt mulțumite cu coróna de păr ce Dumnezeu le-a pus pe cap.

O formosă și avută damă română, aflându-se în Paris, creșu necesar să cumpere mai multe cocuri, etc. Îndată ce ajunse a casă, cea d'anteiu grige îi fu să încerce unul din aceste ornamente. Dar abia trecu câte-va minute de la punerea părului străin pe cap, și cochileta damă simți nisece dureri cumplite în cap, o vijială în temple și peste un cuart de oră cădu în spasme. Mai mulți medici fiind chemați, după ce o consultară cu toată minuțiositatea de care dispunesci ința, se declarară incapabili d'a cunoșce reul care bântuia pe nefericita damă. Mai multe septă-măni dăcu în pat și înțelegeți că în timpul acesta nu'l veni plăcerea d'a mai încerca acele cocuri. După ce durerile capului mai încetară, se întorse în țără. Ajunsă în București, voi să facă câte-va visite și 'și puse iar unul din acele cocuri. După câte-va minute, durerile, vijiala, spasmele reîncepură și mai cumplite. Medici fiind chemați, își declarară și acestia ignoranța lor. Unul dintr'euși însă ceru să vedă părul ce 'l avusese pe cap. Observându'l cu lupa, veșu o mulțime de insecte cari înțesau cocul. Observând apoi capul nefericitei victime a lusu-lui, veșu că acele insecte intrând în carne, erau cauza aceluși reu cumplit. Inteligentul medic ordonă îndată raderea totală a formosului păr al acelei dame și ungerea capului cu emoliente. A-tă-qi dama 'și a început visitele, dar pórtă perucă.

Îndemnăm dar pe damele noastre să fie mai atente la cumpărarea părului străin, ca să nu pață ce a pațit și Dómna * * *

Gr. H. Grăudea.

DIN CUGETĂRILE LUI GOETHE

Gustul nu se póte desvolta când vede mediocru, ci numai când vede tot ce este mai perfect.

Adevăratul poet are dela natură cunoscința de lume, și, pentru a o dăgravi, el n'are trebuința nici de multă esperiența nici de multă practică.

Ca să scriu în prosă, trebuie să avem ceva de dīs; cine nu are nimic de dīs, póte să scrie în versuri: căci aci un cuvânt aduce pe altul, și la fine resultă ce-va care este nimic, dar, cu toate acestea, tot pare a avea óre-care valóre.

Poeți ne vorbesc mereu de suferințele și trudele vieței, precum și de bucuriele după mórte: toate fiind nemulțumiți, se ațit unul pe altul într'această cale a nemulțumirei. Acesta e un adevărat abus de poesie, a cărei bipe facere ni s'a dat ca să netedim asprimele vieței, ca să împăcăm pe om cu lumea și sórta sa. Dar generația actuală se teme de tot ce este forță adevărată, și numai slăbiciunea îi aprinde sufletul și 'i încălđesce verba.

Am inventat o espresie spre a pedepsi pe acești domni. Numesc genul lor: *poesie de lazaret*. Iar sub numele de *fică legitimă a lui Tirteu*, numesc nu numai poesia care întónă imnele de rebel, dar și aceea care inspiră omului curagiul necesar ca să infrunte luptele vieței.

Mulți ómeni au presumpția d'a voi să citească, fără studiu preparatóre, fără cunoscinți preliminare, orf-ce cărți. — Ei nu știu cât timp și câtă trudă a trebuit cutărul individ pentru a *înveța să citească*; eș unul am consacrat pentru această opt-deci de ani, și tot nu pot dīce că am ajuns la scop.

MIHNEA ȘI BOERII

1659.

Mihnea armă țera, la boerii el dice :
 « Ve armați de luptă ! timpul e propice
 « Să unim români într'un mare stat ;
 « Eii să ve fiu voă mândru imperat.
 « Mulți creștini ne-ajută. Franca, Anglia
 « Aii să ne admire viața, vitejia.
 « Sunt destule vécuri de când ast pământ
 « Nu înfățișeă de cât un momment.
 « Să desmintem lumea crudă care dice
 « Că plugari, robii mășavi, locuiesc aice,
 « Că ursita dulce popoilor bravi
 « N'o merit Români, născuți a fi sclavi.
 « Să lovim cu mórta demoni călcărei,
 « Să sdrobim prin arme lanțurile țerei !
 « Ca d'aici 'nainte numele român
 « Să resune 'n lume că este stăpân ;
 « Să'l audă dulce și la audire
 « Toți să'l inconjóre de a lor iubire ! »
 Dice ; dar boerii uni se ascund,
 Alți cu nedemne vorbe îi respond :
 « Astă vorbă, Dómne, ne'nțeleptă pare.
 « Ea póte să pérđă ce ađi țera are.
 « Paloșul Turciei este fórte lung
 « Și e scurt al nostru, 'n cât nu se ajung.
 « — Sub aceste vorbe de înțelepciune
 « Ascundeți a vóastră tristă moliciune,
 « Ascundeți vëndarea ! Mergeți și cădeți,
 « Tot d'a-una d'armo fric'o să aveți !
 « Să nu luați arme de cât spre-a va bate
 « Între voi pe tronul țerei ce s'abate ! »
 Dar boerii — alérgă și la Pașă 'l tradă,
 Însă nu putură ca să 'i dea dovadă ;
 Pașă se încruntă, tăcere-a păstrat.
 Însă Mihnea domnul capul le-a tăfat.

D. Bolintinean.

MIHNEA DUPĂ BĂTAIA DIN ARDEAL (1)

Mihnea se întorce cu oștirea sa
 Din resboi. Îl vede Arslan pașă.
 Cu un pumn în peptul domnului lovesce.
 « Hei ! ghiaure, dice, ce te amețese ?
 « Pleci și nu'mi ceri voe ? Sint stăpânul teă. »
 Mihnea tace, intră în pământul seă.
 Dar când crudul pașă a trecut prin țără,
 Mihnea îl pândese, îl dá luptă-amară.
 Ostea mândră, pașă, el îi sfărâmă,
 Dunărea în sânge mult timp spumegă.
 Scăpă singur pașă, fără de ostire.
 Rise mult Sultanul la această scire.

D. Bolintinean.

(1) Hammer, tom. III. pag. 308.

NICA PASTOR CAPITAN

CĂPUT ÎNTR'O LUPTĂ CU TURCI

Cea lui Nica¹ la², cea lui Nica !
 Dóule³ s' ne-acudescă⁴ pica⁵ !
 Ce-are Nica stă 'nverinat⁶ ?
 Li⁷ întră cuțitul tu⁸ hicat.⁹
 Scólă¹⁰ n'vest'¹¹-aprinde foc,
 Că Nica va s' lu¹²-aruncă¹³ loc ;
 Scóla n'vest' aprinde céra,
 Că Nica va se nu l' afă séra ;
 Scólă. Nica, scólă, frate,
 Că mi te plâng dóule cumnate ;
 Scólă, Nica, scólă, hiliú.¹⁴
 Plânge n'vestă¹⁵ 'n¹⁶ căpeteniú ;¹⁶
 Scólă, Nica, scólă, sóre,
 Plânge n'vesta la ciclóre ;¹⁷
 Vineră oile la strungă,
 Vaí de Nica cum s' le mulgá !
 Latrá cănilí¹⁸ pre¹⁹ genă.²⁰
 Grăiți²¹-a lui Nica se li-anganá !²²
 Duseră oile la sárini.²³
 Aide Nica s' le marsinú ;²⁴
 Duseră oile la baltă,
 Grăiți²⁵-a lui Nica se le-adapá !

¹Tu nevasta lui Nica. Cea lui Nica și ta lu Nica, este expresie eliptică în loc de : acea nevastă a lui Nica. — ²sărmană, biată. — ³doă. — Aici vorbesc comnata lui Nica. — ⁴să ne lovească. — ⁵trăsnetul. — ⁶inveninat, amarit, trist, vestejit. — ⁷ii. — ⁸in. — ⁹ficat. — ¹⁰scóla-fe. — ¹¹nevasta. — ¹²o să-l. — ¹³aruncă, o să l'ingrope. — ¹⁴fulc. — ¹⁵in. — ¹⁶căpățenu. — ¹⁷piclóre. — ¹⁸căni. — ¹⁹pe. — ²⁰pisc. — ²¹grăiți, chemați. — ²²chemă. — ²³locuri unde se dá sare oilor. — ²⁴săle dá sare.

CÂNTEC DE AMOR

Doili¹ s' ne luăm, doili s' ne vrem,²
 Doili 'nă³ inină s' ne avem,
 Și a murelor s' nu le spunem !
 Că mumele sciú sbóre⁴ multe
 Și-depun⁵ frunzele de tu⁶ mante,
 S' fúgim departe de-astă lume,
 Se s' agărșescă⁷ și-anostru nume.
 Vălúri⁸ s' alegem cu-ape curate
 Î⁹ păduri cari sunt necălate,
 Și în¹⁰ luluđile sunt¹¹ neadunate,
 Și-acolo calyvă se ne facem,
 Și bana¹² singuri se ne-o trecem,
 Și-de věrn¹⁴-aminte s' nu ne-aducem,
 Și care¹⁵ s' cherim,¹⁶ s' murim,
 Doili doili¹⁷ se ne him¹⁸.

¹Amendoi. — ²să ne iubim. — ³ună. — o. — ⁴vorbă. — ⁵scoboră, — surpă. — ⁶Esprsie prin care se arată că vrăjitoarele în rîdilecul vetei pot să seature totă frunđa pădurilor. — ⁷diu. — ⁸juni, volnici, flăcăi. — ⁹Surpă și jonili de punte prin trajie. — ¹⁰ulte. — ¹¹Văi. — ¹²sau, vorbă grecescă. — ¹³unde. — ¹⁴florile. — ¹⁵viața. — ¹⁶nimeni. — ¹⁷dacă. — ¹⁸perim. — ¹⁹singurii noi doi. — ²⁰fm.

C O N R A D

EGIPTUL

Conrad privesce încă, sub rațele splendide,
Acele trei mărețe și stranii piramide
Ce par a 'nvinge timpul ce toate le supune!
În fața lor dispăre ori ce comparațiune.
Din vârful lor fantastic se vede spre apus
Deșertul, astă mare ce omul n'a supus,
Imperiul de mirage, cu valori nisipoase,
Ca valurile mării perfide, furioase,
Ce 'naltă și le bate selbaterul camsin
Și nu aude nici mugire, nici murmur, nici suspin;
Dar care poartă morțea! Spre nord se 'ntrețărăsece.
Acesta deltă lată ce viața înverdesce;
Spre est uscată țără cu nume de Gesen,
Ce pare sub urgia unui amar blastem.
Mai dincolo e valea ce Nilul o parcure,
Pe fața ei se vede plutiud o desă bură
De aur: e nisipul mărunt și risipit
Ce strălucesce 'n sora, de vânturi respândit.

În fața acestor locuri, acestor mari ruine,
Ce-au triumfat mărețe d'a timpului asprime,
A noastră vanitate se umilește — amar!
Gândire, simțiminte, se 'nfioră și tresar!
În fața-acestor stingeri gigantice, dureroase
De opere-eterne, de nații glorioase,
Ce mai rămâne ore sârmanul individ
Atomă tre-ătore ce sôrbe crudul vid?
Oh! fie ca icôna cea de destrucțiune
Ce noi vedem, să serve la toți de lecțiune!
La regi ce dămină, la robi ce se'nclin,
La cel ce din sudore, din lacrimi, din suspin,
Din crime și trădare, își strânge — a sa avere
Își face-a sa mărire, și glorie, putere,
Și crede să trăiască spre a le moșteni,
El umbră umilită, insectă de o și!

Tot varsă în natură deliciul pacei, viața.
O nea de flori cunună a pomilor verdeta:
În silvele de fîmci o desă umbră cură
Și valea se'nvestimentă d'a roselor purpură.
Și sêra se arată cu corma de eben
Muită 'n albă roș, o grațios liden!
Eterul se poartă cu pulbere de stela
În fie care sêră și dorile — aurele,
Când scutură cosița spre albul resărit,
Îndată sunt urmate de sora strelucit:
Crepusul nu există. — Odată 'n dimineta
Pe Nil, într'o grădină, un ôsis de verdeta,
Julia se preumblă, în portul ei strein;
De rară'i formusețe deșertă se lumine.

Ea suridea acestor deșerturi fără nori;
Și ele sub privire'i se 'mpodobău de flori.

Beni Suef: acolo Dessaix a strelucit
Î'ntr'un faptul său de arme, măreț, neaușit.
Colo fu Artinoe a căreia vechi e
Pe Adrian revarsă, dispref, desgust, rușine.
Sârmană omenire, prin câte insultări
Ai trebuit a trece, prin câte degradări,
Ca să ajungi acolo ca cel puțin cel tare
Să masce, să ascunță a lui nerușinare?
Conrad salută — Abidos, loc renumit, antic,
Coenopolis, în care poetul satiric
Al Romei se esilă și 'n bătrânețe mure;
Deuderah ce păstrează ruine'ncântătoare.

T E B A

Când armia Francesă ruinele'i vedeu,
O Tebă, opri mersul, din palme ea bătut.
Atât a lor mândrețe rapi a sa cătare,
Și fărmeacă ferece simțiri și cugetare.
Necutăscute vécuri aici au poposit,
Cu ômeni și cu fapte ce 'n nôpte au perit,
Ce n'au cunoscut nimeni! Istoria, uimită,
În fața acestor urme, se trage umilită.

Limbăgiu steril și rece, exprimă dacă poți,
Mirarea și respectul ce-aici încercă toți
Căți ved aceste urme de civilizațiune,
Gigantice monumente de admirațiune!
Nu! tu nu poți descrie aceea ce simțim!
Dar poți să dai o umbră obiectului sublim.
Din stânca Libiană ce pe aici dămină,
Priviți această mare și splendidă ruină,
Tablou strea și magic ce 'ncântă, ce răpesc
Ori-când, în tot-d'a-una, p'acela ce 'l privesce!
Colo se 'ntinde plațul de deluri încadrat.
Printr'ensul cură Nilul, eternul imperat
Acestor mari deșerte ce el le dă viața.

Pe vârful unui munte se joca dimineta.
Acolo fuse Teba, aspect măreț, magic.
Columne, obelisce, pilone, se ridic
Pe marea de ruine și pare să desfide
Deșertul ce le-ajunge, le 'necă, le conchide.
Carnac păru o mare de statui ridicate,
Columne, obelisce și templuri și palate;
O sală în palatul măreț a' lui Moeris
Ce, ochul când o vede, îi pare magic vis,

nchide 'n sînu'î sute gigantice colonne
Ce-au resistat la secolî și la distrucțiune.
Potecele ce-aicîa duceau, nu au perit;
Formau mai multe rinduri de sfînși marî de
granit.

Lusor, rival ferice, mai depărtat apare
C'o grupă de palate, cu templul seî cel mare,
Orî unde ochiul cade, privește mărmurit
Aspectul de ruine ce pare infinit.
Prin templu'î, prin palate, colonne măiestose,
Lucrări gigantice tôte! Mărețele colose
Se 'nalță pe ruine, c'un aer gînditor,
Privind cum tot se schimbă și pere 'n gîrurul lor.

Sesostris, Amenofis, Setos, Ramses voîu care
Ați fost înălțători acestor mîndre — altare,
Veniți voi căte — o dată, prin aste galerii,
Prin cari gem în nîpțe selbateci vijelii,
Prin templuri, prin palate, și numerați voi ôre
Columnete superbe ce stau tot în picîore?
Și bazele reliefe, și obelisci măreți,
Ș'ați plîns voi de schimbarea ce aici revedeți?
A voastră strelucire, ce-a trebuit să fie,
O splendide ruine, în timpîi de junie,
Cînd astăzi chiar voi sunteți atît de măiestose,
Atît de 'ncântătoare ș'atîta de formose!

Vederea se îmbată, se 'ncântă, se uimesce,
Nu scie ce s'admire căci tot aici rapesece.
Și sufletul remăne, o dată ce-am privit,
Sub farmecile artei, aicea lăntuit.
Aicea, — aicea numai poți sci tu, om sceptic,
Cât spiritul e mare, cât lutul este mic!
Căci nicăieri nu afli, nimic nu pôte-ați spune,
Mai mari trăsuri de geniū și de distrucțiune.

Ce fuseră aști popoli titani de mai 'nainte
Ce își făceau atuncea palate, porți, morminte
Atît de colosale trecînd prin miî de ani?
Nu ei, dar al lor geniū fu geniū de titanî.

Streine! ce sunt ôre ruinele ce-admirî
Ale Atenei, Romei și splendidei Palmiri,
În comparațiune cu-acestea ce s'arată
Aici, ce prin mulțime, mîndrețe, te îmbată
Și te transport, te 'nalță, prin caracterul lor
Religios; prin stilul corect și răpitor,
Prin eleganța pură, prin dispozițiunea
Sculpturei emblematicî, prin decorațiunea,
Imensa avuție în splendid ornamînt
Ce tôte, în unire, ca vis strein te 'ncânt!

Conrad privește barca în care odihnea
Julia legănată pe Nilul ce dormea.
« Deșteptă-te, copilă bălae și formosă,
« Căci rosa dimineței sub roa argintosă,
« Tresare la dorința ce are a 'ngina
« Cu néoa după brațu'ți purpura dulce-a sa!
« Deșertul e ferice ca să se înconjore
« Cu țîmbetele tele mai dulci, mai ridetóre
« De cât aceste rațe de sóre ce se cert
« Să'ți încunune pîrul înast întins deșert.
« Columba care plînge pe Ciprisa perdută,
« Gemea acéstă nîpțe pe barca ta tăcută.

Pe marele ruine, prin săli, prin galerii,
Pe sub columni, s'arată fantasme, ômenî vii,
Ce fac aici locașul cu scorpille rele,
Și par că sunt o formă a vițurilor grele,
A crimelor, făcute de cei ce nu mai sunt,
Ce au ramas eu lutul în urmă pe pămînt.

Oh! căte suvenire nu se deștept aicea!
Acolo e statua lui Sesostris ferice.
Mai dîncolo e templul superbeî deî Hator.
Mai colo sunt colosi, cu marea formă—a lor.
Colo se ved' piloni, colonne, obelisci.
Par că se mișcă, umblu, sau se adun aici.
Soptesc, suspin; în sînul palatelor umbröse,
Par că s'aud acorduri de harpe-armoniöse.
Mărețile tablouri par că se animîș,
Se mișcă; regî, regine pe vale inșmalțed.

Ce s'a făcut poporul ce-aicea a trăit?
Cu vechia'î strelucire el însuși a perit.
Dispare — o națiune ca ori ce viețulesce.
Tot are-un timp, tot nasce, produce, 'mbătri-
nesce,

Și apoi vine mîrtea, și totul e perdut!
Tot! nu! Nimic nu mîre, o dată am născut,
Deci mai putem a nasce; am fost, putem fi încă.
Om laș, îmi spune mie, p'a vieței crudă stîncă,
Ce farmec, ce plăcere, ce bine tu găsești,
În cât să n'ai putere, curagîu să părăsești,
O vale de durere, de lacrimi, de 'ntristare
Pe cari rătăcirea'ți le face mai amare,
Pe cari dulci ilusii cu rațe le 'nvelesc,
Cum p'un deșert de mîrte miragele plutesc
Și fac mai crudă setea ce sînul teî încinge,
Cînd mincînosa rață din ochi teî se stinge.
Regreți aici în viață plîpîndele cununî
De gloriî, cîștigate prin prostituțiunî,
Prin sânge, prin trădare? Regreți tu calomnia
Ce lângă porța vieței, ați vesteji junia,
Credința și onîrea, te-așceptă să sosesci?

Regreți să lași o lume în care pățimesci?
Merită plâns această amară comedie
Ce se numește viața? vis, fantasmagorie,
În care se succede atâtea ficțiuni,
Fantasme, spectruri, umbre, numite națiuni,
În care ele luptă s'apuce-un loc la sora,
S'apuce-un loc la viață, și abia venite, mōre!
Născut aici în lume, o deū desmoșteuit,
Ursita'ți e 'mplinită de cum ai suferit.
Ce îți rămâne încă să faci aici în lume?
Să lași mărețe urme? să lași un mândru nume?
Să fie! Dar atunci de ce tu întârzi
Să faci o faptă mare, printr'ensă să re'nvi?
Și apoi, în grămada de nații ce compune
Al lor mormēt de dolii și de destrucțiune,
Ruină infinită, spăimintător mormēt,
Să mergi s'arunci îndată al teū miser pāmēt!
O suflet mare, nobil, o spirit, cugetare,
Nu ești sātul tu încă d'a ta prostituare
În lutul ce te lēgă și oprește al teū sbor?
Ast lut supus la patimi, pāmēt degradător,
Ce poftește usucă, ce usul obleșce,
Ce dorul îl consumă, tiranul îl robesce?

Colo se 'ntinde valea lui *Bibal el Maluc*:
Flori, arbori nu resare și tōte se usuc.
Ea este încadrată de stānci cu creșți bițare
Și munți cu scorbōri triste în plină derāmare.
Pe vale și pe mǎguri plutesce-un vel de dor.
Nu mișcă, nu șoptește nimica trāitor.
Când blonda dimiņetă revarsă dulci lumini,
Din cenele'i de aur pe vechile ruini,
Conrad, lasă mormētul în care el dormise
Și la Karnak se duce, făcēnd formōse vise.

Să stām puțin aicea! O mare Sesostris,
Aici din bele-arte făcuși un paradis.
Aici 'ți-a fost palatul. Dar cine pōte spune
Tot ce aici încântă, răpescce și supune?
Ce a putut să fie acest locaș divin
În timpul tinereței, când orî ce aici privim,
Acuma, în ruine, acum în intristare,
Atāta farmec încă și formusețe are?
El ne vorbește încă de stralucirea ta;
Dar poporul acela ce fruntea prosterna
La templul teū cel splendid, de mult timp a
perit.

Vedeți această sală ce timpul a lovit?
Locaș ambițiunei, palatul cugetărei,
Al patimei, puterei, și adesea al trădărei;
Aici se prosternară atātea frunți regesci,
Aici se umiliră puterile lumesci,

În cruda așteptare ca să se umilēscă,
La rindul ei, în urmă, mândria ta regescă!

Mai însemnați buchetul măreț, desfătător,
De templuri și palate remase la Lusor!
O mare Amenōbie! aici trăiesci tu încă.
Dar să pătrundem umbra, tăcerea cea adāncă!
Acolo un pilone gigantic întilnesci
Pe doă mari masive, prin care — apoi dăresci
O pōrtă c'o cornică, ce artele amintă;
Tablourī eroglicif pe Ramses îl presintă.
Mulțime de tablourī fațada 'mpodopesce.
În āntru pe o sută colunne streleucesc
Mulțime de legende cu simțuri grațioșe.
Conrad admiră-aceste lucrări prea maestōse.
El intră într'o sală, p'o stană de granit
Veșu un cuplu splendid, imagiū înflorit:
Julia și Claricia în admirațiune,
Tablōū divin ce limba refușă de a spune.
Al fi creșt atuncea că 'n lume sunt doī sorī,
Că formusețea dulce e doă dulci sorori!
Că dulcea fericire, c'un spirit și c'un nume,
Își are 'n cer o formă și cea-l-altă în lume.
Pe domele mărețe ațintă ochi lor
În admirațiune, estas desfătător,
Și rațele de sōre, refrānte de ruine,
Formed pe a lor frunte un cadru de lumine.

D. Bolintineanu

POESIA POPORALĂ

I

Datinele, povestile, muzica și poezia sunt arhivele popōrelor. Cu ele se pōte ori-când reconstitui trecutul întunecat.

Din studiul lor ne vom lāmuri despre origina limbēi nōstre, de nascerea naționalitāței romāne, de plecările naturale cu cari este îndestrat poporul, și de luptele ce le-au susținut coloniile romāne pînă a nu se preface în locuitori de astăzi ai vechiei Dacie.

Între diferitele nēmuri respāndite pe malurile Dunărei nici unul nu are ca nēmul romānesc o poezie populară atāt de originală, atāt de variată, atāt de formōsă și atāt de strāns unită cu suvenirile anticității.

Născut din sänge meridional, stremutat de sub un sōre ferbinte într'o țēră noă, nēmul român a păstrat o inchipuire fecundă, vie, grațioșă, o agerime de spirit care se traduce în mi de cugetări fine și înțelepte, o simțire adāncă de dragoste pentru natură și o limbă armonioșă care esprimă cu gingășie și tot o dată cu

energie toate aspirațiile sufletului, toate iscodirile minții.

Să luăm de exemplu aceste versuri dintr'o baladă :

Viata omului,
Florea timpului!
Câte flori p'acest pământ,
Toate se duc la pământ.
Însă florea lacului
Stă la ușa raiului
De judecă florile,
Ce-au făcut mirăsele !

Mult am cerceta în literaturile cele mai înaintate și în operele poezilor celor mai eminenți, fără a găsi o idee atât de minunată și așa de formosă. O asemenea idee este resumatul cumiinței omenești, relevarea simțului de nemurire, exprimat prin glasul poporului. *Vox populi, vox Dei!*

II

Poesia populară este autăntă față a civilizației unui năm, ce se trecește la lumina vitejei; iar când acest năm cade din vechia sa civilizație, poesia populară devine *paladium* al limbii și al obiceiurilor stremoșesci. Pentru noi ea este și o față și un paladium.

De vom deschide pre Virgil și pre Ovid, ne vom găsi, pot dice, acasă la noi. Virgil, istoric didactic și poetic al vitejei agricole, autorul *Georgicelor*, descrie însă și viața câmpenească a Românilor de astăzi. Ovid este izvorul credințelor mitologice, ce sunt răspândite între noi prin povestii și tradiții. În el găsim ca și în gura poporului nostru, fete și flăcăi schimbați în brazi, în păuni, în dafni, dobitoace cari grădesc, paseri maestre, etc. etc.

Pe lângă acești doi creatori de poesie antică s'a adăogit un al treilea poet, păstorul câmpurilor și al munților noștri, care a produs cea mai formosă epopee păstorească din lume : *Memorița*. Însuși Virgil și Ovid s'ar fi mindrit cu drept cuvânt, dacă ar fi compus această minune poetică.

III

Poporul e un mare neolog, când îi face trebuință; el restornă sistemele învețaiilor, când ele nu sunt întemeiate pe logică, și și formedă o limbă curată, expresivă, armonioasă, căci îi place armonia. El cată a coprinde în puține cuvinte o lume de idei, fiind *vorba lungă sărăcia omului*, adică sărăcia gindului; prin urmare tocmai în forma fraselor lui descoperim rădărea limbii noastre cu limba latină.

Poporul împarte poesile se în *căntice bătrinesci*, în *căntece defrunță*, în *doine și hore*.

Cele mai multe balade, ce le avem, date de la seculi 16—17, și 18, precum : Toma Alimoș, Gruea Groșovan, Codreanu, Ghimiciu, Novac etc.

Soțietatea de pe atunci era resboinică; toți omeni erau înarmați și în picior, toate ideile pornite spre luptă cu dușmani țerei. Principalele noastre de abia știu că au tractate cu țerile vecine; lovirile erau dălnice când cu Leși, când cu Unguri, când cu Tatar, când cu Turci, și, ce e mai trist, când chiar cu Români! Arăturile se făceau cu o mână pe cornele plugului și cu una pe pală, căci Tatarul sta la pândă în marginea țerei. Când Tatarul prăda în țera, Românul găsia cu drept să și întorcă paguba cu dobândă; așa el era mai mult prin Bugăc de cât p'a casa.

Căntecele bătrinesci adevăresc cronicile, însă cănticele au un ce care te mișcă pină 'n suflet; nu poți sta în neîmire, când auți pre Gruea Groșovan dicend :

Alei! tu Ghirai bătrân,
Lasă cel bangor la stă,
Căci eu stănt puță de Român
Și nu'mi pasă de păgân !

Nu poți să nu admiri calul lui Codrean, care când fugia : *vite se limpedia!*

Nu poți să stai nesimțitor în auzul armoniei limbii poporului, când Toma Alimoș dice Murgului său :

Așterne-te drumului
Ca și țerba câmpului
La suflarea vântului !

Formose timpuri de vitejie au fost acelea, unde Românul intra în dol ca în doi-spre-dece, și unde Hanul Tatarilor trimitea *julobă* către Domni Moldovei cu rugămintea ca să poruncăscă Groșovenilor de pe atunci *de a nu le mai opri calea, când se întorcedu cu pradă din țera Leșescă!*

Însă rōta norocului se întorcedu! Starea Principatelor se schimbă; neațmirea lor pferă; poporul suferă, vitejia lui amorțesce și trece de la glōte la cete, de la cete la indiviși, și prin urmare baladele stremoșesci sunt înlocuite prin *căntice de frunță*, căntice hoțesci.

IV

Poesia populară este nu numai expresia cea mai vie a caracterului național, dară ele aruncă și o lumină asupra comerțului din timpurile trecute :

Măculița tot me 'ntrebă,
Care muncă 'mi-o mai dragă ?
Un cal bun de călărie
Și arme de Veneție.

Nici Miron, nici Niculcea, nici Urechie în cronicile lor, nu pomenesc de comerțul Venețianilor și al Geuovenilor cu țerile noastre; însă cântecul popular îndeplinește acea lacună cu două cuvinte.

El asemenea arată dragostea nemărginită a Românului pentru formusețile naturei, ca o menținare Virgiliană :

Primă-veră, mama noastră,
Îa țăpada de pe costă,
Iorba verde să mai crască,
Sufletu 'mi să 'mi recorască ;
Să 'mi aud cerul tunând,
Să mai ved turme păscând !

Este ôre de nevoie a măi analiza simțirea exprimată în aceste rânduri și poetica lor formusețe ?

Este vre o introducere mai minunată în literatura modernă, un tablou mai omeric de cât această strofă în care începe un vechiu cântec haideuc ?

Sub pôle de codru verde
O țare de foc se vede,
Și 'mpregfurul focului
Ștaț haideuci codrului... etc.

Este măi simplă, măi colorată, măi formosă descriere de cât acesta din balada Badiului ?

Pe lucrul Dunărei,
La scursurile Gîrlei,
La cotitura mării,
Îen ce 'mi 'ți venia...
Un caic lung, șinuit,
Pe dinătru poleit,
Cu postav verde 'nvelit,
Și 'n caic ședea lungit
Tăfătorul Frincilor,
Măcelarul Turcilor !... etc.

Poesia populară se măi deosebesce și prin o cunoștință psihologică, care denotă spiritul observator al poporului.

De voesce să arate cochetația femească, cântecul ȕice :

Puica trece și ȕimbesc
Și-a me țări nu vofesce, etc.

În balada : « Păunașul Codrului, » femeea privind lupta pe morte a doi voinicî, cari o iubesc, ȕice cu mindrie :

Din doi care-a birui,
Eă cu densus m'ôșu iubi,
Bărbățel vofos 'mi-a fi. etc.

La notițele prețioșe despre relațiile (referințele) noastre politice și comerciale, poesia populară măi adaugă o largă prescriere de starea morală, de obiceiurile vieții intime și de organizarea soțială a Principatelor; prin urmare poesia populară trebuie să fie obiectul studiilor noastre serioșe, dacă vrem să aflăm cine am fost și cine suntem.

V

Albia literaturii noastre e atât defugustă, că de aș ȕice, că măi nici o scriere noă nu posedă condițiile unei scrieri nemuritoare, aș ȕice un adevăr supărător pentru tagma literaților, și adevărul, de când lumea, umbă cu capul spart; însă mărturisesc, că, privind babilonia limbistică din țilele noastre, me îngrijesc pentru viitorul nostru literar și me mîngîu numai cu credința că acest viitor își va găsi loc de scăpare în poesia populară !

Îmi închipuiesc că sînt un strein sosit în Moldova sau în Valahia cu dorința d'a studia istoria, datinele, natura și geniul nemeului românesc. Cumpăr o bibliotecă întregă de cărți scrise în felurite jargonuri, istorie, poesie, jurnalistică, etc.

Deschid o carte istorică, și ved în ea nume, date, pomeniri de resboe, însă nici o idee de mișcare soțială, de instituturi, de gradul civilizației diferitelor epoce. Nemulțumit me duc să vizitez pronumintele, dar voiu descoperi un vestigiu din lumea trecută; monumintele lipsesc ! Me întorc decî la limba și la literatura de astăzi ! Aicea me coprind fiori de ghiță !

Gramaticale îmi par nise seci disertații de limbistică latină, franceză, italiană, ... însă nu adeverate gramatici românesci.

Cerceteț literatura, și daă de o amestecătură indigestă de limbele neo-latine, de o sumă de idei luate fără nici un sistem de la streini, și prin urmare nu 'gădesc nici un caracter original.

Unde este dar românismul ? Unde să ' caut pentru ca să 'mi fac o idee exactă de geniul român ?

Din întemplantare me primblu într'o țî printr'un țerमारoc, și de o dată me cred în altă lume. Ved ômeni și haîne, ce nu vedusem în orage; aud o limbă armonioasă, pitorască și cu totul streină de jargonul cărților. De unde eram la indoială, dacă Români sunt o nație sau o colonie cosmopolită modernă, un soț de Algeria franco-italiano-grecască, încep a întrevede adevărul.

ȕecă un om cu fisionomia veselă ! El intră într'o colibă de frunțe, scôte de sub suman un

instrument, ce 'l dîce *Lăută*, și se pune a cînta. Multime de ómenî se îndesă împregiurul lui și 'l ascultă cu dragoste, căci el dîce balade stre-moșesci!.. Ochi mi se deschid; o naționalitate întregă se desvelește în graful, în hainele, în tipul antic, în cînticele acelor ómenî.

Lăutarul cîntă :

Pe cîmpul Tinechiei,
Pe țarele ciupiei,
Răsărit-ău florile
O dată cu zorile?
N'ău resărit florile,
Și-ău scos badea oile
De ău umplut vâile.. etc.

și dinaintea mea se desfășură un tablou, care me incantă; mai pe urmă lăutarul, vrînd să me aducă în estas, începe balada Meoriței :

P'un picior de plău,
Pe gură de rațu
Iecă vin în cale,
Se cobor la vale
Treî turme de mîei
Cu treî clobănei. etc.

Și când el sfîrșește, tótă nedumerirea s'a șters din minte'mî; remăm convinși de naționalitatea română, de geniul român, de adevărata literatură română.

Înțeleg dragostea Românilui pentru țera lui; îl înțeleg, de ce dîce el :

În negra streinătate
Dorul m'apucă de spate.

Înțeleg puterea legăturilor de familie, când el suspină în modul cel mai poetic :

Bate vîntul printre brađi,
Si 'mî aduce dor de frați;
Bate vîntul printre flori,
Îmî dă dor de la sorori;
Bate vîntul printre munți,
Îmî dă dor de la părinți. . . etc.

Iecă poezie! Iecă adevărata literatură, de care se pot mândri Români!

Fie forma versurilor une ori defectuoasă, ele îmî par mie poleite cu rațele geniului. Priveghetórea nu e formoasă, dar cînticul ei este din rațu!

(Fóia societăței de cultură din Bucovina.)
A. I. Russo.

ȚEPEȘ ȘI CĂLUGĂRI

Între doi călugări Țepeș stă la masă.
Gîndurile negre sufletu'î apasă.
Către un călugăr dîce : «Dă'mî cuvînt.
Cum me vede lumea în acest pămînt?»

— Lumea te admiră, estî Domn bun și mare,
Și a ta virtute nimenî altul n'are. »
Celu'î alt călugăr cere el cuvînt.

« — O mai crudă fiară n'a fost pe pămînt,
Ce-l-alt îî respunde lui cu agerime.

— Tu ce dîci că lumea me numește bine,
Mintî! Copii din casă morțel'voiu s'î dați.
Tu ce dîci în față'mî că eu sint o fiară,
Tu dîci adevărul. Să trăiesci tu dară! »

D. Bolintineanu

STEFAN CEL MARE ȘI DÓMNA VOICHIȚA

1473 Noembrie 18.

Stefan din Moldova cere pe Voichița
Radului de sóță. Nu voia Domnița.
Cu oștirî alese trece la Români,
Să unescă doă țeri și doă mîni.
Pe la *Cursul Apelor*, Domnul, Moldoveni
De trei nopți, trei zile luptă cu Munteni.
Dar în valea verde sub un cort domnesc,
Dómnă și Domnița stah și se 'ngrigesc.
Pare lăcrimată ténăra Domnița,
Cum la vînt și plóe pare-o garofiță;
Pe obrađ din gene'î cură lăcrimóri,
Cum din nori se varsă plóia peste flori.
« — Luî Stefan cel Mare dă tu mîna ta!
Scapă a ta țeră! — Mîna'mî nu'î voiu da. »

S'auđea 'n departe, sunete, fanfare,
Sunete de arme, strigăte amare.
Pare Radu Domnul, ei este bătut;
Zăna lui e ruptă. « Lupta am pierdut!
Să plecăm îndată! Stefan domnul mare
Vine-aici. El suflă mórtea unde pare.
Dulcea mea Voichița, dă'î tu mîna ta,
Scapă a ta țeră! — Mîna'mî nu'î voiu da. »

Geme Bucuresci d'arme, de fanfare.
Poporul salută pe Stefan cel mare.
Dómnă și Domnița în palat domnesc,
De a țerei sórtă plîng, se ingrijesc.
« Fica mea cea dulce, dă'î tu mîna ta!
Scapă a ta țeră! — Mîna'mî îî voiu da. »

La palat e nuntă. Musica resună,
Stefan cu mirésa danță împreună.
— Multe cetăți, Dómnă, cum și multe țeri
Aî invins! — Ó suflet plin de incântări!
Dar nici o cetate, ce-am putut lua,
N'a costat atăta ca inima ta. . .
Ea îmî costă mie o mare ostire. »
Ruménind Domnița, plécă-a sa privire.

D. Bolintineanu

DESPRE AMICIE

Nu este vr'un alt cuvânt de care să facem atâta abus cum facem de cuvântul *amicie*. Omeni s'au desvețat deja de mult a mai gândi și la adevăratul înțeles al acestui cuvânt, când îl exprim. Vecinul nostru ne este amic, neguțătorul de la care cumperăm ne este amic, acela pe care am vețut odată abia și cu care ne am strâns o singură dată mâna și am schimbat o singură vorbă ne este amic, acela cu care am golit în tovărășie un pocal de vin încă ne este amic, și în urmă toți aceia ne sunt amici pe cari 'i-avem colegi în sfera activității noastre. — Fericirii trebuie să mai fim noi aceștia din secolul acesta, având fie-care cel puțin pină la o sută de amici în totă viața!

Dar să nu ne amăgim aflându-ne într'o asemenea fericire; să ne părăsim puțin ușurința și credulitatea în astă privință și să punem cuvântul *amicie* la o censură mai serioasă ca să 'i aflăm adevăratul înțeles.

Ce este dară *amicia*? Este o legătură între două sau mai multe persoane, fără privire la diferența de sex, care se bazează pe stimă și simpatie și al căreia scop final este moralitatea.

Dintr'această definiție rezultă și condițiile și datoriile *amiciei*. Cari sunt cele mai principale condiții ale ei?

1. Demnitatea persoanelor de a fi stimulate. Adevărată stimă însă o poate merita numai omul moral, de unde urmăm, că numai cel moral poate fi amic și poate avea amici. Dar aici ne-ar putea dice cine-va că și între cei nemorali există *amicie*; n'auzim noi chiar pe un mișel, pe un țilhar, pe un tecinar vorbind despre *amicie*? Aici răbdă cuvântul *amicie* cea mai mare profanare ce 'i se poate face, căci între cei nemorali se formează numai o tovărășie cu scopuri nemorale, afectate prin mișloce de aceeași natură, care tovărășie se distruge îndată ce scopul nu se poate ajunge. Un fur e tovarăș cu altul numai pină poate ajunge cu ajutorul aceluia la un câștig oprit, dară după acesta își poate schimba tovărășia, sau *amicia* cum se dice, în tot momentul.

2. Aplecarea sau inclinarea unui individ spre

cel-l-alt, care e basată pe simpatie. Acest din urmă se poate desvolta din când în când mai tare, și, cu cât ea este mai desvoltată, cu atâta și *amicia* este mai stabilă și mai firmă.

3. *Amicia* să se închee pe viață. Condiția acesta rezultă imediat din definiția *amiciei*.

Căci de timp ce *amicia* are scop moralitatea, omul demn de dănsa trebuie a fi în totă viața moral și a da concursul său putincios și altora, mai înainte însă amicului său, spre acest sfârșit, precum și el are drept a accepta un asemenea concurs de la alți.

4. *Amicia* trebuie să se restrângă într'un cerc mic. Dar pentru ce acesta? n'ar fi mai bine să ne silim a întreține *amicia* cât se poate mai estinsă ca să putem înmulți ast-fel acțiunile noastre morale? Nu; căci atunci am lua o sarcină prea grea asupra-ne și am fi siliți a ajunge în pericol de a nu o putea suporta. Apoi afară de acesta, simpatia prea întinsă și prea împărțită ar trebui să slăbescă ca și căldura, care într'un spațiu mic e mai simțită de cât într'unul mare, dacă are același izvor.

Aceste condiții prospereș scopul *amiciei* și numai în scopul acesteia ăce adevăratul ei preț. Acesta este foarte mare, fiind că o *amicie* adevărată poate servi tot-d'a-una ca model după care și alți pot a se orienta la încheierea și întreținerea de amici. Afară de acestă ăce chiar în înprejurări, că de multe ori avem lipsă de sfaturi bune pentru cultura noastră estetică și intelectuală; un amic poate ajuta pe cel-alt în privința acesta.

Amicia este sorgintea a multor acții de mare interes, nu numai pentru individ, dar pentru societate și chiar pentru omenimea întregă. De câte ori nu se lepădă un om de năravuri și obiceiuri necuviincioșe având un amic care nu e cădut în defecte și care poartă armă inverșunată în contra orî-cărei necuviințe; de câte ori nu 'și propun doi amici a lucra în contra abuzurilor societăței prin cuvânt, faptă și esemplu; de câte ori nu 'și propun mai mulți amici a susține și a propaga o idee, care poate fi de mare folos omenirei întregi!

Amicia ține tot d'a-una în rigore plăcerea și pofta de a viețui și nu ne permite a ne abate către melancolie, căci un amic depărtedă prin

consolare mâhnirea și desperarea celui-alt și ucidă tot d'a-una cugetul de-ași lua viața. De aceea avem o datorie sănătă a întreținea amicie și a ne procura cu cea mai mare precauție amicul. Un poet german dice : «Acela, căruia îi lipsesc amici, nu e demn a fi amic!»

Am dis mai sus, și se înțelege de sine, că amicia are și datorii, care trebuie împlinite cu cea mai mare esactitate în interesul acesteia. Vom produce aici cele mai însemnate.

1. Fidelitate neîntreruptă și neviolată. Ea ne înlesnesce a conserva etern simțimentul pentru amicie; ea ne susține firma voință a nu face nimica, ceea ce ar putea fi în scăderea amicii. De câte-ori începe a schiopeta fidelitatea, basa amicii devine vacilândă și nesigură, amicul pierde încrederea în amic, simpatia se răcesce și încă amicia vine în cesti de existență.

2. Participare intimă la toate ce aparțin de amic. Aici dăce proba de foc prin care se manifestă prețul amicului, ca și prețul unui metal. Un proverb ne învață : «cercă aurul prin foc și pre amic cercă'l la nenorocire.» Ce e de făcut dar ca să putem proba tot d'a-una amicilor noștri că suntem un suflet cu denși și că voim a trăi nedespărțiți uni de alții? Scii toți cu ce bucurie participăm la fericirea amicilor; scii cum ne place a deșerta cu denși pocalul dulceleilor vieții, scii cum ne saltă inima de fericire când amicul împarte cu noi plăcerile și bucuria sa! Nu uitați dar că și atunci, când fericirile s'au schimbat în nefericiri, trebuie să secăm cu acei amici și cupa amarăciunii; nu uitați ca de câte ori plăcerile și bucuria s'au făcut suferințe și suspine, avem datoria să suferim și să suspinăm cu amici noștri, ca să se convingă de noi că nu suntem de aceia despre cari dice Ovidiu : «Până vei fi ferice, vei numera mulți amici, dar dacă timpurile se vor fi înorat, nu vei mai avea nici unul.» Siliți-ve a urma cu conștiință următorul proverb adevărat : «Bucuria împărțită e bucurie dublă, durerea împărțită e durere de jumătate.»

3. Sinceritatea. Fii sincer către amic, va să dăcă, deschideți adâncul inimii tele, aratăți simțirile tele, făți cunoscute cugetările și toate secretele tele. Noi cunoscându-ne pe deplin inimile noastre, ne vom cunoște și defectele; inima

unui amic se pôte inobili prin silințele amicului, aretându-ne adevăratele plăceri și abătându-ne de la lucruri deșarte și vane. Simțirile unui amic fiind cunoscute de cel alt, pot servi acestuia de îndreptare saă pot fi lemurite de acesta. Cugetările omului de multe ori pot fi greșite și reu calculate și nu e consult ale pune în lucrare până nu vor fi supuse și raționamentului altuia spre a priimi consilii necesare și favorabile. Asemenea se are lucrul în privința secretelor; un secret apasă de multe ori cu greutatea plumbului inimile noastre, dar dacă l-am împărțit unui amic ne-am ușirat prea mult. În cazul acesta însă avem o datorie neviolabilă și sacră : să nu trădăm secretele încredințate noastră de amici noștri, căci atunci sinceritatea e pusă în pericol și amicul se va pădi de a ne încredința de altă dată secretele sale, de unde primedă că amicia e silită a se ascunde încetul cu încetul sub mască. Masca e veninul ce omorâ amicia și ea predominesce tot de-una când nu facem cele espuse față cu amici noștri; purtăm masca rușinosă atunci, când vedem defecte la amici noștri și nu avem destulă sinceritate ale face observații ca să se îndrepteze. Să nu se bucore nimenea de acel amic care ne laudă tot d'a-una și nu ne va supăra nici odată, căci un astfel de individ nu e sincer, pörtă mască și numai e demn de amici căci o profanedă. Asemenea casuri nu sunt rari în viață și omul adese ori se încelă cugetând că acela l este adevărat amic, care nu e de cât un adulător. Și adulători trebuie să fie condamnați căci sunt mai rei de cât amici; ei sunt acele mârșave individe, despre care se dice că : ne ling pe față și ne frig pe dos!

4. Independința amicului trebuie conservată, acesta este una din cele mai importante datorii ale amicii, căci ea taie în cestia despre libertatea individului și despre demnitatea personală. Acesta din urmă nu se pôte viola nici la cel mai de jos om, nici la cel mai reu dușman și cu atâta mai puțin la un amic. Dacă doi indiviți a încheat amicie și vor cu dinadinsul a rămâne amici, atunci trebuie să observe între denși o egalitate de drepturi și pretenții și se nu cugete vre-unul că lui i s'ar cuveni un fel de supremație asupra celui-alt. Amici

nu sunt în relație sub ordinătoare ci coordina-tore. Unul, care cere de la amicie, acela nu trată pe amicul ca pre un amic ci ca pre unul ce va să-l facă instrumentul intențiilor sele. Acesta însă înseamnă a răpi pe om de libertate și a 'l înjosi în demnitatea sa personală, ce nu 'l este fertat amicieii nicî atunci când ar tinde prin acesta la un scop bun, căci scopul nu săușește mijlocele. Acest fel de amicie se pôte vedea mai cu sémă la uni ómenî politici cari prin autoritatea lor își cástig o mulțime de pãrtinitori sub pretest de amicie și pre cari 'l numesce: amici sei politici, de și mai de multe ori sunt numai sclavi și instrumente politice. Acesta sperăm că nu va servi de model la încheierea amiciilor între persoane cari n'au de-a face cu politica căci atunci amicia e redusă la o speculă și la un trafic desonorator și numai are nicî o umbră de moralitate

După ce am aretat condițiile și datoritiile amicieii să cercăm a deslega și următorea chestie: Are amicia și gradele ei diferite?

Am numerat între condițiile amicieii stima, și aplecare, cari sunt factori amorului; acestea pot să aibă deosebite grade, prin urmare e are și amicia. Dar gradele acestea sunt supuse unei comparații sau creșteri. Doi amici la începutul amicieii nu se stim și nu se în-besc în gradul cel mai înalt, însă amicia lor creșce cu timpul prin obicei sau consuetudine. Se pôte însă întâmpla ca să peră d'între doi amici stima unuia către altul și aplecare totuși să remănă, mai cu sémă când unul din ei începe a se înclina către nemoralitate și sileșce pe cel alt să nu 'l mai respecte; ce se facă al doilea în cazul acesta? trebuie să și pãrșească pe amicul seu cu care a trăit mulți ani cu in-timitate și familiaritate? nu; ci el este dator a abate pe cel retăcit ăra pe calea dréptă și morală și a restitui stima de mai 'nainte și nu-mai căn-l chiar în contra tuturor mijlocelor putincioșe și ostenselor s'ar repeți acțiile imorale ale amicului seu, numai atunci pôte și trebuie să considere amicia disolvată.

Dară cu disolvarea unei amicieii îndelungate sunt împreunate mai multe pericole. Despărțin-du-ne noi cu indignare de un amic urgisit, pu-tem cădea lesne într'o ură contra tuturor óme-

nilor și putem deveni chiar misantropi. Disol-varea amicieii între doa persoane de ses sdiferit, de câte ori n'aduce disperare, ba chiar mórte! Ați auđit și ați citit nu o dată numai, ci pôte pe tot anul mai de multe ori, despre sinucidul unui june pãrșit de amorésă, și altă dată de otrăvirea unei fete pãrșită de amores! Chiar atunci când amicia încetă priu mórte, amicul său amica remasă în viață nu scapă tot-d'a-una de o melancolie uciđătoare. Aceste sunt cele mai mari pericole și tot o dată cele mai rari, ce le pôte trage după sine disolvarea amicieii.

Din cele espuse putem vedea cum trebuie să fim la încheierea unei amicieii, cum și cu ce mij-locele trebuie s'o întreținem și de ce trebuie să ne ferim. Urmând acestea cu scrupulositate, vom avea mai arare-ori nenorocirea de a ne plângă de amici falși și perfidii cari ne iubes numai în fericire și ne pãrșesc când nu mai pot face întrebuințare de noi și de punga noastră. Bani și rangul nici o dată să nu ne întărite a face amicie cu acela care le posede, că nici una din-tr-aceste doa streluciri nu pot servi amicieii de basă; să nu numim pe toți acei amici ade-verați, cu cari am deșertat într'o séră un pocal de vin, căci o asemenea amicie ține, precum dice Românul, de Joi pînă mai apoi

Ast-f l au devenit Pilade și Oreste amicii; citiți tradiția despre aceștia și ve veți con-vinge despre adevrul celor ce am ăis pînă aici.

F. Lapedatu.

COPILUL DIN CASĂ

Pe câmpia verde de lângă Focșani,
Mahomet încorta 'l stă 'ncărcat de ani.
Pași lângă densul, cu genuchi plecate,
Ascultău ferice ordinele date.

Lămpile lumina. Lupta 'ntre Români
Și 'ntre Turci armă. Eniceri păgâni
Ii adue în cortu 'l un ostaș de fără,
Prins în bătălie, încărcat de fără.
Mândru e ostașul și la față drag,
Portă lungă chică, e 'nalt ca un fag.

«— Cine ești tu, spune, ghiaur al trădării!

— Sint «Copil din casă» din oștirea țerei.

Santem una mie, sub un steg creștin,
Unde este-Elena și cu Constandin.

Noi purtăm o lance, arcuși și săgeți...

— Alto cete încă ore mai avoși?

— Dorobanții ai țerei, sunt un numer mare,
Câți stejari, brați, frasină țera noastră are.
Rușorii de țără, vânători semeți,
Sărăccii, scutelnici, ageri călăreți;
Ferentari, aproși și lipcani, mari cete
Ce, ca fugi sub frunze, se ascund în plete.
— Spune, unde'î Tepeș, de vre'î a trăi!
Dacă nu'mi vei spune, jar că vei muri!
— Unde este Tepeș eu cunosc prea bine,
Dar nu voi'î a spune, nu mi se cuvine.
E ceva în lume mai spălmântător
De cât mărtea : Viața unul vinător
Care vinde țera și 'î ursece ferul.
Fă să mor îndată, ca să merit cerul !
El primesce mărtea, nu se imlădie.
Ecă cum Românul mare a fi scie,
Dar sultanul țice : «Ca ast om ce pere
Să am mulți, pămentul aș lua 'n putere.»

1868, Septembrie 20.

Dimitrie Bolintineanu.

DESPRE HIAT

Există în versificația română un viciu de vocalism, *hiatul*, ce alterează cadența versului și moleșește expresiei cugetării. El constă în nelegarea vocalei ce finesce o vorbă cu vocala ce începe vorba următoare, de exemplu :

În celle după urmă nu inoptase bine
Și adunata mare era la Banul Manta etc.
(Ion Eliade.)

Gerard, al nostru duce, veșed-
D'amorul ei și îndată cetatea o invinse :
Spera s'o întinlescă, dar tu o ai răpit. etc.

(Gr. H. Grădău.)

S'ar putea aduce mii de asemenea exemple, de cari rar vom afla unul în literaturile limbilor culte, precum elena, latina, italiana, franceza etc.

Poeți nostri cei buni au evitat în operele lor, de multe ori, ca prin instinct, acest viciu ; și unul încă din cei mai iluștri (*) s'a încercat o dată să'l proscie cu totul, vrând a introduce astfel și în literatura noastră perfectă regularitate a versificațiilor străine ; dar însă n'a putut avea, în această tendință laudabilă, succesul dorit, causa a fost că, exiga ea prea multă severitate și n'a voit să recunoască de cât un singur cas, nude hiatul poate fi permis, în favo-

(*) Domnul Bolintineanu într'o broșură de poezii intitulată : *Legende sau basne naționale*.

rea armoniei ce produce. — Acest cas este când, între vocala finală a unei vorbe și vocala inițială din vorba următoare, mijlocesce un *i* (pronume sau verb), de exemplu :

Dar cine'î acel june cu d'acuilă cătare ?
Cununa 'î-o dai singur, drept singură răsplată etc.

Excepție făcând de casul acesta, autorul a celei reformări prescria evitarea riguroasă a hiatului, sau prin elisia uneia din cele două vocale în cesticie, sau prin contractia ambelor vocale într'o silabă, precum în aceste versuri :

D'ale sorței loviri crunte mintea'î fiind obosită,
De nefericiri și patimi având inim'amorțită,
Calcă trist și fără suflet monumentele ce-arată
Săngerosa'î istorie și mărire de-altă dată.

(G. Sion.)

Sau, în fine, priu căutarea altor expresii, când contractia ar fi pre aspră sau imposibilă (precum se întâmplă la uni diftongi și între semi-versuri) ca în aceste versuri :

Angulul aduce un cântec depărtat
Un cântec scris cu făcări, cu jale și cu sânge,
Un cântec ce resonă de mii de ani și plânge
Că ura și durerea domnesc necontentit.

(N. Nicoleanu.)

Dar imposibilitatea de contractie fiind foarte frecuentă în versuri, rigorea în contra tuturilor hiatelor constituie dese obstacole, ce îngreunăvă avântul imaginației, confusievă ideile, și constrâng pe poet a recurge la nisce alte expresiuni mai depărtate de sens și mai puțin elegante de cât cele ce 'î oferă rația și bunul gust. Prin urmare ar fi fost de dorit ca, o dată cu represia utilă a acestei licențe, să se fi excepțiat mai multe casuri unde hiatul dă un acord agreeabil, unde contractia vocalelor ce 'l formează este cu totul imposibilă.

Aceste casuri sunt, d'impreună cu cel aretat mai sus (și căruia se poate da mai multă es-tensie) în numer de patru :

I. Când între vocala finală și cea inițială se află unu *i* (pronume sau verb) sau *o* (numeral sau pronume), de exemplu :

Dar cine'î acel june
Cununa 'î-o dai singur
De sorțea ce-o-ascăptă
La-o-astfel de 'nsolență . . . etc.

II. Când finala este i sau u scurte și precese
d'o altă vocală :

Ați vețut voi a mea casă ?
Culbul vostru nu'î sfărmat ?
De sub strâșina'mî umbrosă
Nimeni nu v'au alungat ?

(G. Sion.)

III. Când inițiala este un ó (oa), é (ea se
pronunță însă mai mult ia), e (induleit în ie),
saă i urmat de altă vocală, sau în fine h aspirat;
precum :

Te salut columbă dulce, ôspe cu ceresci suspine,
Tu ești an simbol de pace, de iubire, de credință

(N. N.)

O Musă spune'mî tôte heroicele fapte
Profunda 'ntelepțune bărbatului cel mare.

(Eliade.)

IV. Când după un infinitiv abreviat de I-a,
II-a sau a IV-a conjugare va urma, ca enclitic,
pronumele o i după acest pronume însă vorba
ce vine să începă cu o consonă :

Viața clar 'm'ăș da-o să știu ce s'a făcut.

Afară din aceste patru casuri, hiatul s'ar mai
putea permite și la unele locuții adjectivale,
adverbiale etc.

Cine pôte să descrie tôte formele ceresci
Și s'arate câte una grațiile sufletesci
Reversate peste densa de divinul creator,
Într'o ți de voluptate, de lumină și d'amor ?
Vețut-ați vr'o dată prin selba d'aurită
De focal primăverei etc.

(N. N.)

Cu modul acesta, având de o parte nisce
regule stricte, de altă parte câte-va eșceptii
legitime, nicl versificația nu va mai fi desner-
vată de multele licențe, nicl poetul nu va în-
timpina așa de multe greutăți în evitarea lor.
D. Wacici.

T Ó M N A

Atmosfera se răcesce
Tot puțin câte puțin ;
Cerul încă e senin,
Dar pământu 'ngălbineasc !

Jalea dorme pe pământ
Și florl prin stn își trece ;
Din munți bate vântul rece...
Frunța fălăind în vânt ,

Cade, 'n aer se rotesce ,
Iar se 'nalță, cade iar ;
Sufletul suspină-amar,
Och ful trist o urmăreasc !

Dar ce sunt sus acei nori
Ce în spațiu peregrină
Și în sborul lor suspină ?
— Se duc mândrele cucorl !

Se duc berzele, se duc
Agerile rondurele;
Ce se cate aci ele
Când copaci se usuc ?

Pintilie, căletorul ,
Sosind strigă : Bun ajuns !
Iară vâra drept respuns
În trecut 'și-a luat sborul.

S'ascund șerpi în pământ
Iar furnicele 'și strâng hrană ;
Grierul , uitând de iarnă ,
Nu se satură de cânt !

Tristă'î viața fără sôre !
Tôrna vestedă-a sosit...
Iarua'mî calcă, simț , pe gât
Cu șoșoni în piclôre.

Ei ! dar sufletul nu 'nghiață ;
Cerul încă e senin
Ș'apoi colea'ntr'al meu aiu
Aid dol ochi ce'mî dau viață !

Th. Șerbănescu.

BUN DRUM !

În acest trist echipagiū
Und'te duci tu ? Und'te duci ,
Tiner, cu trăsuri dulci ?
Fi-va lung al teū voiașgiū ?...
Eū ved rudele'ți plângând
Și amici tei gemând !

Gendarmi, preoți, — multă lume
Încongiôră carul teū...
Eū discoper capul meū
Și 'ntrebând de al teū nume,
Dic, cu ochi în pământ :
Anc'o frunță dusă 'n vânt !

Areal încă drept la viață
Ș'acel drept ți s'a răpit...
Cel puțin, apune, — ai iubit
În apusa'ți dimineță !
Atunci nu te plâng nicl cum :
Bun drum, amice , bun drum !

Th. Șerbănescu

Reproducem cu plăcere acest interesant studiu al amicului nostru, Doctorul Drăgescu, și îl recomandăm cu osebire inamelor, pentru avantajele ce vor trage din citirea lui.

DESPRE LAPTAREA MATERNA

UTILITATEA SA, DIN PUNCTUL DE VEDERE AL MAMEI, AL COPILULUI, AL FAMILIEI ȘI AL SOCIETĂȚII.

Una din cele mai formose misiți destinate de Providință femeii, este d'a se bucura de dulcele nume de mamă.

Ea primește acest nume din momentul concepției; d'atunci încep și datoriile seale de mamă.

În timp de noă luni, pruncul se nutrește cu sângele ce trece din vinele mamei în ale seale. — Această sublimă îngrijire se face fără conștiința femeii, prin admirabilele legi ale naturei. — Îndată după nascere totul se schimbă, copilul se nutrește din două sorginte : din aerul atmosferic, pentru respirație ; din laptele mamei, ca hrană propriu zisă. — Compoziția laptelui e mai identică cu aceea a sângelui.

Natura a destinat nisce organe speciale pentru secreția seale. — Acele organe, în tot timpul sarcinei, primesc nisce modificații în raport cu funcția la care sunt destinate ; ca ast-fel, după nascere, copilul să găsească gata un lichid identic sângelui, cu care să se potă nutri, pînă când slabul seî organism va lua dezvoltări mai mari, spre a se putea nutri cu alte substanțe mai dificile de digerat.

Omul, care se fălesce că e regele naturei, este la începutul vieții seale ființă cea mai debilă, și reclamă, prin urmare, cele mai mari și mai îndelungate îngrijiri.

Cine ore ar putea îngriji mai bine pe micul regeal naturei de cât mama care-i-a dat viața ? Și ce aliment mai bun i se potă da de cât laptele mamei seale ? — Nimic alt-ceva, în adevăr. Căci, ori-ce alt aliment i se va da, îi punem în risc existența seale.

Laptele mamei e pentru el cel mai bun aliment. — Stomacul seî nu i permite altul. — Din toate acestea decurge că datoria mamei e indicată de Providință : a își nutri cu laptele seî copilul, și a i da toate îngrijirile necesare reclamate de vârsta seale, pînă în acel moment când el singur va fi apt a se nutri și a își conserva viața. Pe câtă vreme e mic, el are un

drept real și imprescriptibil d'a reclama laptele mamei seale.

Acest drept l'a căscigat prin nascerea sa, prin existența seale ; ș'ar trebui ca societatea și legile seale se il asigure.

O mamă n'are drept și nu potă refusa hrana ce creatorul a destinat-o pruncului seî, pe câtă vreme sănătatea seale e bună și i permite a i-o da.

Și ce strică acea ființă inocintă care abia a veșut lumina să fie îndată condamnată a perie de fôme ?

Să intrăm acuma în câte-va amerunte relative la foloșele ce result din lăptarea maternă, atât în privința mamei cât și a copilului, precum și a societății în genere.

Femeea care își nutrește singură copilul, e mai preservată după facere, de o mulțime de bôle ce se pot declara în timpul lăușiei.

Laptele secretat în mamele seale, nesugându-se de micul născut, se adună într'o cantitate mare și produce o inflamație și chiar o coccere a țitelor, care dă loc la nisce suferințe forte mari.

Alte ori inflamația potă să se risipescă, însă rămâne o duritate în țite, care în alte circumstanțe potă să fie punctul de plecare al altor bôle grave.

Dacă copilul nu sugă, laptele secretat în mamele, potă să intre în sânge și să predispuă femeale la alte bôle : de cari ar fi fost preservată dacă ar fi dat țită.

La femeale care nu lăptădă copilul, mitra dă nascere la nisce scurgeri de țemuri mult mai mari, și cari ar fi fost imputinate dacă ar fi dat țită. — Aceste țemuri produc o mulțime de de bôle de mitră.

Lăptarea maternă dă loc la mai puțin chel-tueli și grije în familie, de cât având o doică. Sunt familii sermane cari, veșd că e la modă a avea o doică, se priveș de multe lucruri indispensabile esistenței, numai și numai pentru a avea o doică. — La acest abus, fie mi permis a țice, mulți din confrăți mei, în loc d'a lumina familieale, asupra inconvenientelor ce resultă din lăptarea mercantilă, le încura-gădă ; procurându-le de multe ori chiar doice, fără a fi necesitate, fără ca vr'o bôlă a mamei să reclame aceșta.

Cea d'anteiș grijă a familieale, îndată ce că-

știgă un membru, este d'a găsi o doică. — Nimic nu se pare mai ușure, de cât a da copilul la o doică, și cu modul acesta se desface d'ori ce îngrijire ce reclamă noul născut. — Tôtă dificultatea constă numai în alegerea unei doice bune, și într'o supraveghere ôre-care.

Dar acesta este numai o dulce iluzie, ce practi a o probedă pînă la evidentă, — și este bine și necesar să însciințăm pe mamele june, că nu vor scăpa de loc, orî-ce vor face, de acele miî de inconveniente ce result din lăptarea copilului la o doică mercantilă. — Este un adeverat reu, trebuie spus, a avea a face cu o doică. Și mamele să fie bine încredințate, că le ascéptă nisce necađuri și greutăți mult mai mari de cât când s'ar fi decis a'și nutri singure copii. — Iar pe d'altă parte e fôrte dificil a găsi cine-va o doică posedând tôte condițiile necesare.

Sunt circumstanțe cari nu permit mamei a da țîță, fără ca sănătate sa să nu sufere, și apoi se cere de necesitate ca mama să se bucure d'o sănătate bună, ca ast-fel laptele să fie secretat normal și prin urmare să fie bun pentru alimentarea copilului. Mama trebuie oprită atuncea a lăpta, atât în interesul seî cât și în al copilului.

Lăptația unui copil are și ea greutățile sele, și încă fôrte mari. — Sunt multe mame cari 'și nutresc bine copii, au indestul lapte, dar se epuțed singure. — Asemenea femeii trebuie supraveghiate mai d'aprobe.

Condițiile indispensabile ce se cer de la o mamă spre a'și nutri copilul sunt cele următore: a avea întesă o bună constituire și al doilea o sănătate perfectă. Cu tôte acestea nu trebuie esagerate lucrurile și să nu fie cine-va prea sever în astă privință. — O mamă fără a fi așa de robustă, așa de bine constituită ca o doică străină, nu trebuie pentru acesta privată de fericirea ce are d'ași nutri copilul. — Cine-va trebuie se fie mai puțin sever către o mamă, de cât către o doică mercantilă. — Lăptarea maternă presintă alătea avantaje pentru noul născut ca să pôta trece ce-va cu vederea, atât în privința calității lăptelui. Laptele mamei este fără îndoială alimentul ce convine mai bine copilului: este acela ce natura 'i a destinat. — Acest adever este atât de mare, căci se ved

femeii al căror lapte e d'o cantitate mediocră și au nisce copii grași și voinici, și n'ar avea de cât nisce copii debili și jigăriți dacă ar fi străini.

Pe d'altă parte, modul d'a da țîța, d'a o distribui cu ordină și inteligență, precum și tôte cele-alte avantaje ce are copilul d'a fi nutrit de mama sa, compenseș mai puțină abondință a lăptelui.

Mama va putea lăpta copilul, fără vr'o primejdie, atuncea când în familia sa nu va esista vr'o bôlă ereditară; când nici ea nu va avea una din acele bôle ce se transmit prin calea ereditară; când temperamentul seî nu va fi prea limfatic; când forțele sele vor fi în condiții mijlôce. Într'o vorbă, când sănătatea sa va fi bună sau atinsă numai d'o bôlă ușure; când laptele va fi d'o calitate bună și într'o cantitate îndestulătoare.

Dacă în timpul lăptărei vr'una din bôlele sus indicate se declară, lăptarea maternă se va suspenda și copilul se va confia unei doice străine.

Ori cum, lăptarea maternă trebuie să fie făcută cu precauție ca să nu desguste pe mamă.

O plăcere prea mare d'a lăpta la o femeie prea jună și d'o constituție delicată, trebuie impedită. — Copilul se va lăpta mai rar în timpul zilei, dar mai cu sémă în acela al nopței, ca mama să pôta dormi mai multe ore; va suge la 12 ore din nôpte, la 4 dimineța și în urmă la 8.

Lăptându-se ast-fel copilul, nici mama nici el nu vor suferi. — Ar fi bine ca pruncul să nu fie culcat aproape de mamă-sa, căci preocupată neincetat de aceea ce 'i se va putea întempla, nu va dormi liniștită. — Cel mai mic țipet, cea mai mică mișcare o va decepta.

De unde resultă pentru mamă o osteneță considerabilă, care va putea altera sănătatea sa. — Copilul se va culca într'o cameră mai depărtată și 'i se va aduce când îi va da siulul numai. (1)

Cu aceste precauții, mama avënd chiar o con-

(1) Se înțelege c'astă dispoziție nu pôte fi de cât pentru mamele bogate și chiar atunci, ușurând pe mamă, se pote aduce asupra copilului unele măcar din acele rele la care este espus copilul când nu este sub ochi mamei. Real de care se teme învețatul doctor, să ne ferțe

stituție mai delicată, va putea face prea bine pe doica și copilul nu va suferi de loc.

Un alt avantaju, foarte remarcabil, ce prezintă lăptarea maternă, este că într'un mare număr de casuri, femeia nu va rămânea din nou gravidă pe cât timp va lăpta copilul. — Și existând o diferență mai mare între vârsta copiilor seî, ea 'i va putea îngriji mai bine, neavând prea mulți într'o vârstă prea mică; — și fi va rămânea mai mult timp a se ocupa de menagiul seî, de persoana sa, de relațiile sele; fericirea ei va crește dar cu atât mai mult.

Folósele ce result pentru copil din lăptăia maternă sunt foarte remarcabile, și, după cum am demonstrat mai sus, nici un alt aliment nu'i convine mai bine.

Dară cu toate aceste folóse, sunt casuri de bóle cari împiedic pe mamă d'a lăpta, și în asemenea circumstanțe ea trebuie chiar oprită. — Aceste bóle sunt: oftica, cancerul, scrofulele și afecțiunile sifilitice.

Aceste bóle, nu că împiedic secreția lapte-luî, căci femeile adă din contră o cantitate destul de mare de lapte seros: ci copii lor, mari și voinicî pe câtă vreme sug, slăbesc răpede după ce se întarc și li se declară îndată și bólele de cari au suferit mamele lor.

Când mama va suferi de aceste bóle, vom avea recurs atuncea la un alt-fel de lăptare, care va putea înlocui pe cea maternă.

Acelea cari sunt în us, sunt cele următoare:

- 1-ă. Lăptarea la o doică;
- 2-lea. Lăptarea la o femelă d'animal;
- 3-lea. Lăptarea artificială cu biberonul.

Cele două din urmă moduri de lăptare, dară mai cu semnă cea cu biberonul, ar trebui împedicate definitiv.

După lăptarea maternă, cea mai bună este aceea la o doică mercantilă.

Doica reclamă îngrijirile igienice cele mai mari; căci din mulțămirea și sănătatea sa, va depinde calitatea și abondința lapte-luî, și, prin urmare, buna alimentare a copiluluî. — Când un copil a primit viața de la o mamă oficioasă sau scrofuloasă, singurul mijloc a'l preserva de

a 'i-o aduce aminte, se pòte înălțura, precum o spune ănsuși, numai prin regularea orelor hranei copiluluî.

Nota Redacției «Românul».

ereditatea acestor bóle, este d'a 'l da să sugă la o doică plină de vigóre și bucurându-se d'un temperament forte.

Lăptarea la doice se face la domiciliul părinților copiluluî sau la domiciliul doiceî. — Primul mod de lăptare e preferabil celui d'al doilea, ca oferind mai multă garanție pentru siguranța și îngrijirea copiluluî.

Alegerea unei doice bune este de cea mai mare importanță, și, cu toate acestea, se face cu cea mai mare ușurință. — Câte pericole nu ameninț pe sermani copii încredințați unor asemenea doice? — Și trebuie știut că alegerea unei doice bune este foarte dificilă. — Sunt prea puține femei îndestrate de toate calitățile necesare spre a'și putea împlini bine datoriile lor de doice.

Condițiile necesare ce se cere a avea o doică sunt cele următoare: O constituție forte și o sănătate completă. — Laptele seî să fie într'o cantitate suficientă și d'o calitate bună. — Dacă pe lângă aceste calități ea se bucură d'un esterior plăcut, d'un caracter amabil, de curățenie, d'o activitate și inteligență mai mare, putem dice că avem o doică, dacă nu perfectă, dară destul de bună.

În alegerea doiceî, e bine ca părinții să consulte tot d'ă-una ómeni speciali.

Lăptările artificiale cu biberonul sunt foarte primejdioase pentru viața copiilor. — Cea mai mare parte din ei per; iar aceia cari scap, mai toți sunt debili și scrofuloși. Se va prefera mai bine lăptarea la o femelă d'animal, la o capră, la o óie sau la o măgăriță, de cât cu biberonul, ca fiind mai puțin periculoase. — Dară, trebuie știut, că aceste lăptări artificiale nu pot înlocui nici doica cea mai mediocră.

Lăptarea mercantilă la o doică este un ce reu, un ce ne-naturale, și, prin urmare, își are inconveniențele și pericolele sele.

Din norocire, la noi în țeră, acest reu nu e simțit mai de loc. — În alte țeri, în Franția de esemplu, el e ajuns în culme. — Cestiea lăptărilor mercantile a preocupat chiar Corpurile legislative, în mai multe rânduri, și 'n ani din urmă a fost luată în serioasă considerație, ca o adevărată calamitate pentru o mare parte a Franției.

Maî nu există familie din clasa maî puțin avută din Paris, care să nu'și trimetă copilul la doică în provincie.

Clasele avute, aducându'și doice de la țără într'un numer așa de mare, pe de o parte, despoporédă provinciile, ridică agriculturêi atâtă ajutoré, iar pe d'alta contribuie indirect la demoralisarea populațiilor câmpene. — Bărbatul rămând singur la țără, neglijédă lucrul și se dá la o mulțime de viciuri. — Femeea sa ca doică, bucurându-se cât-va timp de nisce îngrijiri așa de bune, în familia unde e angajată, se învață cu ele și nu'î maî vine a se maî întorce în satul seú. — Se dá și ea la viciuri și se perde. — Afară de acestea se maî află o ființă în risc: acesta e copilul care, fiind incredințat altei doice, pere din prósta îngrijire, din lipsa de hrană consumabilă. — Statisticile demonstreu că mortalitatea acestor copii e enormă și sperie în adevér pe ori ce om cu inimă; din 100 de copii, dați la doice, mor 70 și rămân numai 30, ș'acestia într'o stare de debilitate foarte mare, și maî toți suferind de bóie incurabile.

La noi. lăptările cu doice mercantile, se obicinuesc nuaaî în orașe, și maî cu deosebire în orașele cele maî populate.

Lăptarea la doică era în us maî înainte în clasa avută, dară de cât-va timp a început a se respândi în clasele maî puțin avute și chiar sermane. 'Mi-e témă că cu timpul reul o să ia proporții așa de mari, în cât să devie iremediabil. — Printr'un orgoliu reú înțeles d'a tinde spre aristocrație, multe diu mame refuș țita copilului lor. — Altele, sub pretest să nu'și strice sinul pentru progenitura sa, și alte multe resóne de felul acesta, neîntemeiate pe nimic. — Societatea privesce tóte acestea cu indiferință, ca nisce lucruri de puțină importanță, și nu scie c'aci este *reul capital*, căci e *causa principală a degenerării rasei noastre*, că din cauza lăptării cu doice avem maî toți copii debili și scrofuloși!

Femeile cari s'angageș ca doice în familii sunt tóte recrutate din capitală. — Nicî o femeie din districte, dară nicî chiar din comunele învecinate ale capitalei, nu primesce, orî-ce recompensă l'î se va da, a'și părăsi comuna lor,

bărbatul lor, copilul lor, și a intra ca doică.

Acésta e o norocire pentru țără. Aceste brave femei consider a face pe doică ca un ce degrațător pentru ele. — Și fericirea lor cea maî mare e de a lucra pământul alături cu soțul lor, și, în ora de repaus, a'și lăpta copilul. —

Iécă adeveratele mame, ele probeș pină la evidință că'și iubesc copii și țin foarte mult la fericirea lor; ele nu'î părăsesc și nu'î las a peri de sóme.

Dară acésta nu va să ăică că 'n orașe nu se maî găsec adeverate mame; am avut ocașie să ved dame din clasa avută, lăptându'și singure copii și dându-le țita de față chiar cu alte persóne străine; lăsând de o parte acele vane și absurde regule de politeță când e vorba de viața copilului seú. — Acésta, o mărturisesc în consciință, 'm'î-a umplut inima de bucurie. — Când o să vie acel fericit timp, când o să vedem pe tóte mamele diu orașe, urmând asemenea exemple? Căci în epoca în care trăim acésta se póte considera nu ca o datorie, ci ca o virtute!

Acă un reú, care tinde a lua proporții considerabile la noi în capitale, este lepădarea copiilor. — Acest reú, în adevér, merită atenția guvernului.

Nu cunosc alte mișlóce maî eficace spre ameliorarea sa de cât cele următoare: 1 o strictă observație a aginților poliției, și pedepsirea conform legel a memelor ce comit acésta crimă; al 2-lea un ajutor la domiciliu acelor femei ce se vor constata că în realitate sunt sermane. — Acésta mi se pare mesura cea maî nemerită, fiind-că acesti copii lepădându-se, se vor primi fără inoială între copii orfanî, și se vor da, spre a se cresce, la doice mercantile al căror lapte, după cum demonstrăm maî sus, e departe d'a înlocui pe al mamei. Și fiind-că tot se plătesc doice spre a'î lăpta, de ce cu acea sumă să nu s'ajute propriile lor mame?

Atuncea, bine-façerea va fi utilă sub tóte puncturile de vedere.

Póte că cu modul acesta numărul orfanilor va diminua, căci multe din mame, dacă nu tóte, vedënd că copii s'au făcut uari, nu'î vor maî lepăda.

Făcënd acuma câte-va reflectii la cele es-

puse pînă aci, vedem că lăptarea la o doică este vătămătoare copilului, puindu' adesea în pericol viața; e vătămătoare pentru mamă chiar, căci ea e mai supusă la bôle în timpul lăușiei; e vătămătoare pentru soțietate, căci o să albă cetățenii de o constituție debilă și bolnăvicioși; e vătămătoare pentru familia chiar. — Discordiile cari pot esista între soți, prin presința copilului dispar. — Soți devin mai buni, fiind că totă preocupăția lor se concentrează cum să facă fericirea noului născut. C'un cuvânt, presința unui copil în sinul familiei, contribuie mult la fericirea și prosperarea sa.

Care pôte fi acel bărbat vicios și brutal care, întorcându-se sêra la căminul seû, și vedënd pe soța sa cu acel prunc în brațe, veghind și dându'î îngrijirile necesare, să nu regrete conduita sa cea rea? Cine pôte fi acel bărbat fără inimă care să nu gîndescă la fericirea pruncului seû? Nicî unul de sigur!

Câte dulci legături nu întăresc acea mică ființă! Cătă fericire și siguranță n'aduce ea în familie?

Tôte aceste fericiri s'ar risipi pôte, dacă copilul ar fi dat la doică, ar fi depărtat din sinul familiei.

O mamelor! ce delicată și măreță misie aveți! În mânele vòstre constă fericirea fiilor voștri; voi puteți a'î inspira la fapte glorioase, la simțimente nobile; voi puteți face din ei adeverați cetățeni folositori patriei și lor enșiși.

Avënd dară o misie așa de înaltă, vi se cer multe sacrificii și multe datorii de împlinit.

(Românul)

Dr. Drăghiescu.

DORUL ROMANIEI

D-sele Domnului Iôn Brătianu

Romanic, Romanic,
Dalb eden din resărit,
Pentru ce cu duloșie
Tu te plângi necontenit?
Ce restriște te mălmesce?
Co to dore? ... ce'ți lipsesce?

Na ești ore tu în lume
Cea mai bună dintre țeri,
Unde viața trece 'n glumă,
În amor și 'n desfătări?

N'ai tu dulce formnșeșe,
N'ai tu farmec ângereșc,
N'ai tu dalbe tinereșe,
Cari vesel înfioresc?

N'ai la capu'îi munți ce 'ngănă
Nori ta'lnic căletori,
Cari pe fruntea ta de dînă
Culcă gingașe recori?

N'ai tu rîuri, rîurele,
Cu micî valuri de cristal,
Și pe unde cură ele
Nu'î tot verde și vial?

N'ai tu câmpuri resfătate
Cari te 'ncântă, te uimesc?
N'ai tu holde mult bogate,
Cari ca aurul lucesc?

N'ai tu codri cu verdețe,
Unde arbori șoptesc
De mai fapte prea mărețe,
D' un timp falnic, stremoșesc?

N'ai tu văi, vâlcele 'ncinse
Cu vel vesel, smaragdin,
P' unde dragostea aprinsă
Doîna, doîna cântă lin?

N'ai tu fii a căror brațe
Portă armele ușor,
Cari pentru-a ta viață
Veseli dau viața lor?

N'ai tu suflete fidele,
Cari asudă, se jertfesc
Și prin suferințe grele
Suferința ta 'mblândesc?

Și din tronu'î de mărire
Nu'îi dîmbesce glorios
Al teû mândru, gingaș mire,
Nalt, voînic, un fet-formoș?

Spune'mî dar, ce te 'ntîrștești
Și adănc, adănc oftetî?

— Da, nimica nu'mî lipsesce,
Ca să pot fi mulțămîță
Ș'a mea sôrtă'î favorită,
Și norocul me fobesce:
Însă vaî, cîmî al meû dor
Mână ta'lnicul seû sbor
La sororile'mî dorite,
Cari de sinu'mî deslipite
Peste munți duîos trălesc
Și 'n sclavie vesteșesc, —

Frunta 'n dolii mi se plecă,
Chin amar sufletu'mi s'cădă!
Și cât timp le-oiu sei robite
Și de mine despărțite
N'o să am cu al meu mire
O deplină fericire!

București, 15 Septembrie 1868.

Miron Pompiliu

METAMORFOZA ȘI UNITATEA FORTELOR

DUPĂ L. PÉRARD

III

10. Acum să revenim la chestia noastră : «Ești un fenomen specific prezentând un caracter propriu a defini ideea reprezentată prin dictearea «Electricitate», și a justifica această dicteare?»

Pentru a răspunde, este necesar de a face o reviză a principalelor fapte dobândite de știință. Este vorba de a găsi dacă, printre variațiile fenomenului, există una care să merite numirea specială de «Electricitate?»

Acest nume, care un rădăce aminte de cât o slabă particularitate, este oare susceptibil de o definiție 'naltă, conform faptelor, sau mai bine trebuie ca el să cedeze locul la o dicteare raționalmente construită, pentru a exprima sinteza tuturor proprietăților materiei, cunoscute deja sub numele de atracții fizice și luminoase, de căldură, de lumină și de mișcare simțibilă? sau mai bine în fine trebuie a fi suprimată din vocabularul fizicii moderne?

Citim într'unul din cursurile de fizică din cele mai noi publicate : «După ce am recunoscut și analizat efectele mecanice ce corpi eseri în starea lor naturală și sub influența acțiilor lor mutuale, ajungem a începe studiul oarecărui «proprietăți speciale» ce materia poate dobândi sau pierde fără de a se modifica intim, și a căror cauză pare a regedea într'un nou principiu.»

De aci autorul trece, ca și toate tractatele de fizică ce l'au precedat, la espușarea mișcărilor atractive și repulsive a corpurilor ușoare, provocate de sticlă, pucioasă (sulf), gomă-lac, etc. frecate cu lână.

Ce ne-a areat în aceste experiențe clasice? mișcarea cel mai simțibilă și cel mai ordinar.

Însă, se dicte, materia nu s'a modificat! Aceasta este oare ceea ce poate servi a distinge acest mișcare de ori-ce altul, de acela ce 'l provocă pesantura, spre exemplu? Dacă este adevărat, pe de o parte, că ridicând un corp,

chiar cât de sus, nu 'l modificăm, nu este tot așa de adevărat, pe de altă parte, că frecându 'l, chiar cât de puțin, facem ca suprafața sa să sufere o alterație reală?

Iată cea întâia contradicție asupra căria, de aproape trei secole, continuă a se fonda demonstrațiile unui «nou Principiu». Și asupra acestui nou fenomen prea simplu, atât de fugitiv, și încă atât de izolat, se regăsește concluzia magistrală ce o vom estrage din aceeași carte :

«Considerând aceste manifestații în întregul lor — (nu este încă vorba de cât de atractive și repulsive a fulgurilor de pene) — sunt conduși la o întâia remarcă generală : aceea că corpurile au dobândit aci proprietăți ce nu se asemănă întrun nimic cu acelea ce au fost studiate.» (Căutăm în darn diferența) «Ele se dobândesc prin focare, se perd prin contactul cu noi organe sau cu alte obiecte naturale, și pe când le posed, ele afectează un mod particular de existență(?) : se dicte că sunt atunci «electrisate», și numim «electricitate» cauza ce desfășură aceste fenomene. (1)»

Într'adever, acesta se dicte, și în toate tractatele de fizică generală, și în toate tractatele speciale de electricitate. Dacă am cules precedentele cității într'un curs actualmente profesat de una din autoritățile științifice din cele mai bine întemeiate din timpul nostru, a fost numai pentru a da o dată oarecari idei ce ne vom încerca de a discuta.

12. Să ne închipuim acum aceleași fenomene pe o scară ce-va mai mare, prin mișcarea mașinii lui Nairne, și pentru abreviația discursului, să adoptăm termenii tradiționali. Să numim «conductor pozitiv», tubul de aramă care corespunde cilindriului de sticlă, și «conductor negativ», acela ce corespunde perniței de păr; numai nu ne vom servi de aceste dicte decât pentru a distinge două piese ce se reunesc, precum adjectivi dreapta și stânga servesc a distinge cele două mâini ale noastre, în limbajul ordinar.

13. Pe când facem a se învârti cilindru, dacă apropiem de unul din conductori o pendulă de miez de soc, aceasta este atrasă; dacă această pendulă atinge același conductor, este îndată respinsă cu vivacitate.

Care este așa dar noul fenomen, «ce nu se asemănă întrun nimic cu acelea ce cunoștem?»

Doă mișcări succesive și inverse : în definitiv, nimic care să ne fie familiar.

Și de unde nasce acest mișcare? — Contrar celor ce se dicte, mai mult prin obișnu-

(1) Cursul de fizică al școlii Politehnice, de D. J. Jamin pag. 342.

intă de cât prin convicție, acest *nuvement* este asemenea cu orî-ce altul, el corespunde unei *modificări reale* a surfeței corpurilor frecate. În fine, acest *nuvement* este născut din *nuvement*. Nimic mai puțin, nimic mai mult. Persoana ce a învîrtit manivela maceinei, a desfășurat ore-care forși (puțin ne pasă în acest moment de unde a tras-o) pentru a trage după sine cilindrul; ea a trebuit să învingă o rezistență ce se numește frecare, alterația sau modificarea stărei de echilibru superficial a cilindrului și a perniței, *nuvement* imperceptibil, însă real, *întefa* transformare a forței sele.

Acest *nuvement* imperceptibil s'a comunicat din apropiere în apropiere și răpede pe tuburile metalice, eminamente escitabile, și numite pentru această *bunți* conductorî.

De aci în fine aceste *nuvemente* au cauzat acelea ale corpurilor învecinate, îndestul de vizibile dacă acestea sunt ușore, invisibile în cazul contrar, pînă la restabilirea echilibrului distrus mai înainte de forța omului. *Nuvementul* ce'l numim « electric, » cu tôte că în adevăr nu este nici de cum cihlibar în această experiență, are drept cauză *nuvement*. Și chiar el însuși nu este pînă în presinte, de cât *nuvement*. Aci nu este nici chiar transformare; nu este așa dară necesitatea unui nou termen: « *nuvementul* mișcă, » *ține* cu tôte exactitatea doctoru Metyer.

14. Însă pînă aci încă de această *circumstanță* că dacă mâna (sau alte obiecte naturale, scrie D. Jamin) ar fi resemată pe unul dintre conductorî, el ar rămîne inactiv. Fi-va ore aci « *modul* particular de esistență » ce face ca *nuvementele* constatate « să nu se asemene întru nimic cu proprietățile precedent observate » și cari necesită numele distinctiv de « *electricitate* ? » Să vedem faptele.

Dacă aerul fiind perfect nscat, vom întorče cilindrul sub o presie suficientă a perniței, și dacă atingem apoi cilindrul sau pernița, mai cu sémă această din urmă, simțim o impresie de căldură, mai mult sau mai puțin dominantă după intensitatea frecării, prin urmare după alterația surfețelor. Căldură, altă traducție, altă metamorfosă a *nuvementului* primitiv; altă formă a tendinței ce corpurile alterate au a re-entra în vechiul lor echilibru sau într'unul nou.

În adevăr, mâna noastră în această căldură și o distribuie ea însăși corpurilor învecinate, printre cari aerul pôte fi considerat ca cel mai mare receptacol.

Fi-va ore alt-fel într'un loc încărcat de umiditate?

Căldura ce o însemnăram va dispărea îndată într'un aer umid; adică ea va suferi o noă și prea răpede transformare, în travaliul molecu-

lar numit « *evaporația* umidității atmosferice. »

Așa dară *nuvementul* mișcă... sau încăldește. Nu mai avem astă-și a insista asupra faptului producției căldurei prin frecare.

15. *Nuvementul* mișcă sau încăldește. Reciproc, căldura încăldește sau mișcă. În adevăr, este ore necesar, precum se practică în-variabil în orî-ce *întefa* lecție asupra *electricității*, de a freca cu putere pe o bucată de lână fie o vergele de sticlă, fie un cînbuc de cêră, fie tubul de porțelan al lui Bunsen? Nu, această osteuélă, ce puțină umiditate a aerului o pôte face *șadarnică*, este de prisos. Să presintăm din înainte unî bun foc, o extremitate a tubului lui Bunsen sau a cîbucului de cêră, sau a tubului de sticlă; să apucăm obiectul de cea-altă extremitate, și să'l apropiăm încet de electroscopul cu foile de aur; cu mult înainte de a fi aproape de aparat, vom *șări* o mare *divergență* a foilor. Iecă o esperiență ce vorbește îndestul de tare prin simplitatea sa; și cu tôte acestea nici un *uvragiū* didactic nu o menționă. Ea este prea naturalmente sugerată de ideile dominante de astă-și pentru a se gîndi la revendicarea meritului de a se fi gîndit la aceasta; și încă observația în ea însăși are mai puțină valoare de cât această consecință: căldura este nu numai un *nuvement* intim, ci chiar o cauză a *nuvementului* simțibil prin inducție.

16. Însă adesea un alt fenomen însoțește pe acela ce'l studiarăm. Să apropiem cele două articolații ale conductorilor, și să întorčem cilindrul de sticlă contra perniței. Iecă o explozie, șgomot, lumină; însă în realitate, nimic nou, nimic care să nu aibă deja un nume: care este așa dară aci caracterul special care ne va permite în fine de a defini forța *șisă* « *electrică* ? »

Apropierea conductorilor a favorisa o răpede restaurare a echilibrului surfețelor ce au fost alterate; silința pentru a învinge inerția mijlocului interpus, a trebuit să fie cu atât mai violentă cu cât rezultatul obținut va fi fost mai răpede: s'a manifestat sub forma de vibrații sonore și de vibrații luminoase tot-d'o-dată. Nu este totul. *Nuvementul* molecular, intim ca să *ține* așa, căci este imperceptibil, *nuvement* ce scapă observației și mesurii directe, există; faptele subsecante l' pun afară de orî-ce îndofală. Mai înainte formă și culorea scinteei variagă după natura conductorilor. Apoi, pentru ca să fie o așa *rie* lumină, în *circumstanțe* ordinare cari să nu se considere ca « *electrice*, » trebuie ca particule de ale corpurilor solide să fie incandescente printr'o forte căldură; ei bine! această încăldește există. În adevăr descărcarea *electrică* pôte aprinde substanțele combustibile, ca ete-ru, ierba de pușcă, etc., precum și amestecă-

tura detonătoare de hidrogen și oxigen; descărcarea conductivă încălzește, topește, volatilizează metalele. Și inutil de a mai repeta că frecarea este o încălzire (măvement caloric), căci suntem conștienți. Însă aceste particule incandescente există ele oare afară din conductorii, în spațiul ce îi separă? Fără îndoială, fiind că, după observațiile deja vechi, studiate în detaliu de Fusinieri, în momentul reconstituției echilibrului celor doi conductori, particulele unuia sunt rupte și transportate pe cel-alt. Cu toate acestea corpusculele solide suspende în aer și forțe încălzite prin măvement ar ajunge deja pentru a explica existența formei găsite atât de bizară a scinteei dișă electrică. Este așa dară adevărat că măvementul molecular, superficial corpurilor frecate, s'a propagat fără întrerupție în lungul conductorilor. Acest măvement este netăgăduit, fiind că descărcarea distructivă strepunge sticla, rupe lemnul, într'un cuvânt, sparge sau rupe corpurile reu conductoare sau puțin es-citabile.

17. Într'un aer sumid esploa ar fi fost mai puțin forte, sau nulă; fiind că trăvialul molecular al apei ar fi absorbit totă forța disponibilă cu cât densa se producea. În ori-ce cas, forța ce s'a cheltuit pe manivelă este integral restituită, fie sub aceeași formă, fie sub o alta, fie sub mai multe de o dată; și pînă acum umic nu a apărut fără să nu aibă deja un nume propriu, și să justifice un alt nume.

18. Tote corpurile nu intru așa lesne în echilibru ca conductorii noștri metalici; măvementul, în ore-cari, se conservă în chiar punctele unde a fost imediat imprimat, sau nu se propagă de cât cu o încretinelă extremă. Aceste corpuri, prin opoziția celor d'ânteu, numite buni conductorii, se numesc izolantii: aerul humid este clasat printre cele d'ânteu, aerul sec printre cele din urmă. Forma corpurilor are egalmente o influință notabilă asupra orientației silințelor ce trebuiesc făcute pentru a restabili echilibrul. În corpurile sferice, omogene, forțele se impart uniform și se dirig radialmente. Însă dacă fi-săm la suprafața unei sfere conductrice, un apendice lung de aceeași natură, a cărui acsă să formeze prelungirea unei rațe, în dată măvementul se propagă și se activează în direcția acestei ase. Tensiile statice se dirigeș dupe asele cele mai lungi, și acesta constituie ceea ce avem obișnuința de a numi *puterea vârfulor*.

Se înțelege că forțele sunt cu atât mai eficiente cu cât masele de mișcat sunt mai slabe (moleculele mai puțin numeroșe). Însă acesta nu constituă nici o forță noă, nici o noă formă a forțelor materiei deja cunoscute sub alte nume de cât acela al *Electricității*?

19. Dacă ne interpunem însă ca vehicul de efort prin care să se reconstitue echilibrul, devenim sieguli acestui măvement imperceptibil esterioramente, îl resimțim în mușchi, în celulele nervoșe; numai este de tăgăduit: este comoiția, măvementul vibrator indetel de manifest, prea facil de recunoscut, câte o dată în detel de violent pentru a compromite sănătatea și chiar viața.

20. În fine, descompunind apa prin mijlocirea macinei electrice, *Volaston* a demonstrat că această forță, născută din mișcare, și care se arată mai frecuent sub forma măvementului simțibil, sonor, caloric și luminos, pôte asemenea a se transforma în activitate hemică de dislocație; precum chiar esperiențele eudiometrice ale lui *Volta*, a aretat-o restituindu-se în activitate hemică de asociație.

IV

21. Esi-tă alte sisteme de generație hemică? Căldura, spre esemlu, am introdus-o deja prin esperiența de la § III Nr. 15. Se scie că schimbarea temperaturei a unui corp nu este de cât alterația stărei se de echilibru actual. Variația măvementului caloric este un agent considerabil, atât hemic cât și fisic; fie că ea reintărește ceea ce numim afinități, și le pune în stare de a învinge forțele opuse, fie că ea distruge, din contră, afinitățile sau modifică cohesia, etc., ea are drept efect esențial de a derangea starea echilibrului actual a corpurilor. Dacă acest derangement este urmat de o restaurație ore-care, nu este de cât în detrimentul stărei de echilibru al unuia sau mai multor corpurii; și ca tot-d'a-una vom vedea dominând acest principiu de mecanică: *simțibilitatea efectului va fi în rație inversă cu mări-mea maselor escitante*.

Dacă evaporăm apa sărată cu ore-care activitate, derangementul echilibrului devine indetel de mare, și tendința reconstituției indetel de forte pentru ca apa și vaporul să lucreșe asupra corpurilor ușore: acesta este demonstrat prin esperiența electroscopică a D-lui Pouillet. Dacă cantitatea vaporului este considerabilă, cheltuiala măvementului caloric, va fi reconstituită în marele esplosii, ca acelea ce agit Océnul nostru aerian, însoțite de lumini strelcătore, de călduri incendiare, de comoiții mortale, și de transportul maselor imposante.

Cât pentru apa în contact cu pământul, ea imparte, cu masa relativ infinită a globului, măvementul reu caloric, acesta se găsește atunci împărțit într'o sumă indefinită de măvemente imperceptibile sau infinit de mici, uni-

form semănate în șeură, orientate și mai concentrate asupra asperităților; acest din urmă cas este cel mai favorabil *neutralizării* sau răpedei reconstrucției a echilibrului seși și al aerului.

22. Nu vom menționa de cât pentru memorie curenți Thermoelectricei, toate manifestațiile lor sunt identice cu acelea ale curenților himici pe cari 'i vom examina: numai căldura este aci cauza și efectul fără transformare intermediară. Manifestația esteriordă de care se face cel mai mare usagiū, este deviația acului magnetic: ne propunem de a considera specialmente această acție; ne mărginim aci a remarca o dată mai mult că toate variațiile muventului sunt conrelative unele altora. Acesta fiind, să abordăm fenomenele dișe: *efectele curenților electrici*, produși de pila himică.

23. Discuția este terminată, de mult, asupra costiei de a sei dacă simplul contact a doă corpurī eterogene pōte, precum susținea *Volta*, a da loc acțiilor dișe electrice? Teoria contactului cade din naintea acestei esperiențe decisive a lui *Faraday*: doă vase conținind sulfur de potasiū sunt reunite cu un galvanometru prin doă fire de platină; aceste doă vase mai sunt, afară de această, reunite între ele prin doă alte fire, unul de platină, altul de fer, terminate prin doă plăci. Dacă aceste din urmă se ating, circuidul presintă un contact de doă metale diferite, și nu este acție asupra galvanometrului. Dacă din contră, se interpune între plăcile de fer și de platină, o bucată de stofă îmbibată de acid, contactul metalic este suprimat, și ar trebui prin urmare a fi suprimat ori-ce curent. Inversul are cu toate acestea loc, acul devieă într'un sens ce indică că ferul este negativ și licuidul pozitiv.

Un mare numer de alte esperiențe pot concura la aceeași conlusie; însă singură demonstrația lui *Faraday* este suficientă pentru a pune finit desbaterilor între teoria contactului și teoria himică a pilei și pentru a scote irevocabil din știință ideea că fenomenele dișe *electrice* se disting de cele alte fiindcă ele se produc fără ca materia să se modifice.

Pentru ce așa dară reriitori versați continuă încă a se face interpreți? Suntem indemnați a crede că acesta o fac numai pentru a face omagiū ilustrului *Volta*; însă cum am justifica contradicțiile la cari ne împinge această curtuosie, ori cât de escusabilă ar fi?

24. Când doă corpurī streine sunt puse în prezență, și când forțele atractive și repulsive ce nasc din apropierea lor, sunt capabile de a derangea echilibrul forțelor analoge proprii acestor corpurī, o schimbare se produce după cum am diș, avem un nou sistem de forțe.

O reacție himică este tot-d'a-una însoțită de căldură și adesea de scintei, adică de lumină. Pentru ce la ore numirea de scintei electrice și nu aceea simplă de scintei? Care este așa dară interesul sciințific sau filosofic atașat acestui ajectiv în absența ori-cărui fapt distinctiv, ori-căria noi ideei? Vrem ore a înavuți limbajului făcând din dișerea *electricitate* un sinonim al *luminii*?

25. Lumina dișă a lui *Drumond*, aceea a magnesului, nu s'aū numit luminii electrice, și pentru ce? — Aceste brilante iluminatii însoțesc o acție himică, ca și toate luminile noastre artificiale, și nimic particular nu desține lumina dișă electrică. De sigur aci nu este permis de a se fonda, pentru a justifica acest nume, pe absența modifiției intime a materiei.

Dacă această magnifică lumină ce obținem orientând *Tensia* sau curențul, trebuie a primi un epitet care să specifice origina sa, nu convine ore de a o numi lumină himică, sau lumină voltaică, pentru a onora suvenirea creatorului pilei?

26. Acția chimică, în cele mai multe casuri, reunesce toate fenomenele ce caracterized tensia statică: lăsată la ea însăși și, muvementele ce ea imprimă finesc a se epuiza prin comunicația lor cu tot ceea ce se confină cu siegiul seū, ca și un corp ce cade epuiseă muvementul prin lovire contra masei infinite a pământului.

Însă dă acestor muvemente o cale de transmisie lesnicioasă: printră toate substanțele, vehicule ale travaliului molecular, aleg pe cele mai escitabile, cele mai conductrice. *tensia statică* orientându-se în aceste căi mai puțin rezistente va deveni *curent*. Energia sa va fi cu atât mai simțibilă, cât această orientație va fi mai lesnicioasă, atât prin natură cât și prin dimensiile electrodiilor: natura lor este, cu toate acestea, acusată prin dungile spectrului *Voltaic*. Probă irecusabilă că comotia, născută din perturbația himică, s'a propagat din punct în punct în conductori, fiind că trasele sele se port chiar pină în metamorfosa sa în lumină.

27. Din toate faptele ce le-am trecut în revistă, nu esistă așa dară nici una care să permită a defini bine dișerea *electricitate*; nici una singură care să justifice această vorbă, ci numai o stare de transformare a diferitelor fenomene ale muvementului simțibil, ale căldurei, luminii, acției himice, unele într'altale, stare ce nu este alta de cât espresia materială a principiului numit *conservația forțelor vii*.

St. Rănnleean
Inginer de Mine, Arte și Manufacturi.

Scrierile Domnului D. Bolintineanu :

Anteul an al publicației literare espi-
rat; în acest an au apărut : 1-*Id* o poezie în
patru cânturi : *Conrad*, două broșuri pen-
tru patru luni. 2-*lea Michaiă Vităduțul con-*
damnat la moarte, dramă, o broșură pentru
doă luni. 3-*lea Ștefan cel Bărbant*, dramă,
pentru două luni. 4-*lea Lăpușneanu și După*
bătălia de la Călugăreni, două drame, o
broșură pentru două luni. *Ștefan Gheorghe*,
dramă istorică, pentru două luni, o broșură
și cu acesta s'a încheiat anul acesta.

În anul al doilea se va coprinde : *Traia-*
nida, Epopee națională, precum și șese
drame din istoria Românilor. Resbelul lui
Traian în Dacia, colonizarea Daciei cu Ro-
manii, este cea mai mare, cea mai glorioasă
epocă a nașterii nației române. Origina
Românilor, latinitatea lor, aceea latinitate
tare i-a păstrat pînă astăzi, care îi pă-
credea încă; aceea mare origina ce ne-a creat
simpatii și drepturi la națiile latine și care,
în ani din urmă, le-au făcut să verse co-
morile și sângele lor pentru libertățile pa-
triei noastre; care ne va sprijini și mări în
viitor dacă ne vom face demni; acele res-
bute mari ale Romanilor în Dacia; aceea do-
vedire a originii Românilor în Dacia; —
sunt mărturite în această Epopee. Dacă au-
torul acestei întreprinderi cunoscătoare nu va
fi reușit cu deplinătate în întreprinderea sa,
în ceea ce privește geniul, care nu se poate
căpăta fără voința cerului, cel puțin s'a a-
tins cîrda cea mare a vieții naționale și a în-
trodus în poezia Română o nouă formă cu-
lășă chiar în propria natură a poeziei Ro-
mâne și care în nici o altă limbă nu există.

Cele șese drame istorice au și apărut de sub
tipar într'un volum mare. Aceste drame
sunt unele în versuri altele în prosă :

1. Mărirea și moartea lui Michaiă. 2 Bran-
covenii și Cantatozini, două drame, partea I și
II. 2. Mihnea care își taie boierii. 4. Despot
Vodă ereticul. 5. Postelnicul Constantin
Cantacozin. 6. Sorin din timpul lui Mircea.

Abonamentul pe acest an este trei galbeni.
Doritorii pot trimite direct la d. D. Bolintineanu
(București, Căminata) adresa împreună cu
prețul. — Volumul cu cele șese drame se
afă de vîndare la toate libreriile cu prețul
de un galben.

Curînd se va pune sub tipar :

PEDAGOGIA

DE

GRIGORIE M. GRANDEA

Acest tractat este compilat după Ambr.
Rendu, Eug. Rendu și Th. Braun, profes-
sor de pedagogie și metodologie la școala nor-
mală a Statului, din Belgia, care a cules ce a
fost mai bun din Rollin, Pestalozzi, Niemeyer,
Bénéké, Locke, Hergenoether, Overberg, Die-
sterweg, Graser, Zerrenner, Dünter, Heindel,
Denzel, Barrau, J. P. Richter, Girard, etc.
Afară de acesta este și conform programei U-
niversității din Paris.

După acesta se vor publica :

Mitologia Carpaților, reminiscențele pă-
gănilor în gura poporului nostru.

Barbarii, tablouri istorice și legendare de
starea Daciei sub Goții, Hunii, Gepizii și Avarii
(secolul al III-lea, al IV-lea și al V-lea de la Cr.)

Fii lui Petru, regele Românilor și Bulgar-
ilor, roman istoric (963 de la Crist.)

Abonați acestei gazete, vor primi ca premiu
câte două din aceste scrieri.

D. ANGEL DAMIAN, administra-
torul acestei gazete, vechi profesor,
se însărcinează cu lecții de clasele pri-
mare și colegiale, prin familie. — Do-
ritorii, se pot adresa în Pasagiul Ro-
mân (Redacția Reformei), pentru a
lua mai întinse informații.

ELEMENTE

DE GEOMETRIA

DE

A. M. LEGENDRE

TRADUCȚIUNE DE

I. M. RIURENU ȘI EL. ANGELESCU